

Олег Анатолійович Думич

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
МАГІСТРА
на тему

“Митна експертиза: теорія, організація, методологія”

Спеціальність 071 “Облік і оподаткування”

Науковий керівник

д.е.н., проф. Ірина ЖИГЛЕЙ

(підпис)

Рецензент

д.е.н., проф. Людмила ЧИЖЕВСЬКА

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку

д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

(підпис)

Житомир
2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади митної експертизи	7
1.1. Митна експертиза: сутність та її види	7
1.2. Правове регулювання митної експертизи.....	15
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. Організаційні та методичні засади товарознавчої експертизи у митній справі	26
2.1. Порядок проведення товарознавчої експертизи: фінансові аспекти.....	26
2.2. Особливості методики товарознавчої експертизи із визначенням кодів товару згідно з УКТ ЗЕД	37
Висновки до розділу 2	45
РОЗДІЛ 3. Митна експертиза в умовах воєнного стану	46
3.1. Особливості митної політики в умовах воєнного стану	46
3.2. Основні напрями митної експертизи в умовах воєнного стану	51
Висновки до розділу 3.....	59
РОЗДІЛ 4. Залучення спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю	60
4.1. Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби	60
4.2. Вимоги до кваліфікації залучених спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю	67
Висновки до розділу 4.....	72
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Оскільки діяльність митних органів здійснюється у зоні значного ризику, то дуже гостро постає необхідність забезпечення Державної митної служби України адекватними засобами протидії. Ускладнення оперативної обстановки під час здійснення митної експертизи, поява нових форм, методів та способів порушення митного законодавства і пов'язані з цим труднощі в роботі митників під час розв'язання питань, які знаходяться поза межами обов'язкових знань, викликали необхідність створення такого напрямку у митній системі України, як експертна діяльність. Митний кодекс України визначає місце митної лабораторії у митній експертизі, підстави для залучення експерта у здійсненні митного контролю, правовий статус експерта, галузь застосування знань експерта тощо.

Митна експертиза є складовою процедури митного контролю та особливим видом наукових досліджень, які проводить уповноважена особа (експерт), яка має спеціальні знання та завдання посадової особи для отримання достовірного кваліфікованого незалежного та об'єктивного висновку, необхідного для прийняття рішень з проблемних чи спірних питань, що виникли у процесі реалізації митними органами своїх повноважень.

Під час здійснення митної експертизи вирішується комплекс завдань фіскального, контрольного, економічного, правоохоронного, статистичного і захисного характеру. Митна експертиза відрізняється від інших видів експертної діяльності за такими ознаками: предмет, об'єкт, суб'єкт, завдання. Перед митними експертами ставлять завдання визначення виду, стану, призначення об'єкта митного контролю; класифікації товару за УКТЗЕД; визначення митної вартості; ідентифікації достовірності митних печаток і штампів та інших засобів митного забезпечення; визначення експлуатаційної та екологічної безпеки товарів; ідентифікації наркотичних і психотропних

речовин; визначення країни походження; діагностика коштовностей, антикваріату, музейних цінностей.

Метою роботи є дослідження особливостей проведення митної експертизи.

Відповідно до мети дослідження були поставлені такі завдання:

- дослідити сутність та види митної експертизи;
- проаналізувати правове регулювання митної експертизи;
- дослідити порядок проведення товарознавчої експертизи: фінансові аспекти;
- визначити особливості методики товарознавчої експертизи із визначенням кодів товару згідно з УКТ ЗЕД;
- виявити особливості митної політики в умовах воєнного стану;
- дослідити Основні напрями митної експертизи в умовах воєнного стану;
- ідентифікувати суб'єктів митної експертизи;
- визначити вимоги до кваліфікації залучених спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю.

Предметом дослідження є процедури митної експертизи.

Об'єктом дослідження є організація та методика митної експертизи.

Теоретична і методологічна база дослідження. Теоретичну основу дослідження склали законодавчі акти і нормативні документи з питань організації та проведення митної експертизи.

Методика дослідження ґрунтується на використанні діалектичного методу пізнання, особливістю якого є системний і комплексний підхід до досліджуваного явища.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем організації та методики бухгалтерського обліку, контролю, митного оформлення та митної експертизи, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та митної експертизи, законодавчі та

нормативні документи України, статистичні дані, довідкові та інформаційні видання, Інтернет-ресурси.

Наукова новизна отриманих результатів. Основні положення наукової новизни полягають у теоретичному обґрунтуванні організації та методики митної експертизи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій із організації та методики митної експертизи.

Результати дослідження були апробовані на IV Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (Житомир, 9-10 листопада 2023 року), тези доповідей у співавторстві загальним обсягом 0,12 друк.арк. (Додаток А).

Особистий внесок автора. Магістерська робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Всі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Магістерська робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ЕКСПЕРИЗИ

1.1. Митна експертиза: сутність та її види

В Україні проведення митних експертиз товарів є складовою процедури митного контролю. Проведення митних експертиз товарів, що переміщуються через митний кордон України спрямоване, насамперед, на забезпечення національної та митної безпеки держави, недопущення потрапляння на внутрішній ринок України неякісних товарів, забезпечення фінансової безпеки України. Попри все вищенаведене, це питання залишається практично недослідженим вітчизняними науковцями. Враховуючи євроінтеграційний курс розвитку держави, постає потреба у визначенні природи і сутності митної експертизи, модернізації процедури проведення митних експертиз щодо окремих товарів, що переміщуються через митний кордон України.

В адміністративно-правовій науці експертизи як явище досліджувалися у працях вітчизняних вчених, так, організаційно-правовий аспект експертизи в митній справі досліджувала Г. Л. Карпенко, сутність митної експертизи як засобу митного контролю – І. В. Співак. Водночас, більшість досліджень щодо митних експертиз здійснюються українськими вченими, зазвичай, в галузі економіки, зокрема, Г. А. Тіхосовою, О. М. Вербицьким, Є. О. Калінським (щодо експертизи товарів в процесі здійснення митного контролю), А. А. Мазаракі, Н. В. Мережко, Н. В. Калугою (щодо експертизи товарів в митних цілях) та багатьма іншими вченими.

Попри наявність наукових праць за темою цього дослідження, донині не з'ясовано сутність митної експертизи як складової процесу здійснення митної справи в Україні, не визначено її природу, не запропоновано шляхів модернізації законодавчих актів з питань проведення митних експертиз.

На сучасному етапі розвитку науки адміністративного права українськими вченими не вироблено єдиного підходу до розуміння сутності

митних експертиз. На доктринальному рівні під митною експертизою розуміють дію державних службовців (митних експертів), згідно з нормами чинного законодавства, що ґрунтується на виконанні ними службових обов'язків [1, с. 143].

Вважаємо, що такий підхід до розуміння сутності митної експертизи є вузьким, бо проведення митних експертиз передбачає вчинення митними експертами не однієї дії, а сукупності дій, визначених, в першу чергу, нормами чинного митного законодавства України та підзаконних нормативноправових актів з питань здійснення митної справи (наприклад, виявлення заборонених речовин у складі певного товару, здійснення аналізу фізичних та хімічних характеристик товарів, тощо).

Відповідно до іншої точки зору, митна експертиза – це особливий вид науково-практичного дослідження, проведеного експертами з метою одержання достовірного, кваліфікованого, об'єктивного і незалежного висновку щодо достовірності наданої інформації та відповідності документів об'єктам митного контролю [2, с. 86].

Саме такий підхід до розуміння сутності митної експертизи застосовується в межах ЄС як Митного Союзу. Варто зазначити, що митна експертиза товару має бути комплексною, особливо щодо товарів, поміщених у митний режим імпорту, транзиту та переробки на митній території, бо результати проведення цих експертиз мають практичне значення, впливаючи, зокрема, на процес реалізації митними органами України фіскальної функції (наприклад, через перевірку посадовими особами митних органів заявленої митної вартості товару, за результатами проведення митної експертизи), одночасно забезпечуючи процес захисту митних інтересів України(використовуючи митну експертизу, можливо протидіяти контрабанді).

Разом з тим, І. В. Співак вважає митну експертизу засобом здійснення митного контролю [3]. Зауважимо, що такий підхід до розуміння сутності митної експертизи використовується законодавцями пострадянських країн,

зокрема, казахським законодавцем, проте він є вузьким, оскільки не враховує чинники глобалізації в торгівлі та протидії злочинності в сфері здійснення експортно-імпортних операцій з товарами, принцип вільного руху товарів, що характерний для європейської моделі здійснення торгівлі [4, 5].

Враховуючи факт наявності суперечливих точок зору щодо визначення сутності поняття «митна експертиза», вважаємо за необхідне надати авторське визначення цьому поняттю. Це – комплексне науково-практичне дослідження, що має місце в процесі здійснення митного контролю товарів щодо складу, властивостей, характеристик певного товару або його складових з одержанням посадовими особами митних органів достатньої інформації про такий товар, з кінцевою метою забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки в державі та захисту державних митних інтересів України, захисту внутрішнього ринку від потрапляння неякісних товарів на нього.

Вважаємо, що митні експертизи мають правову природу, а метою їхнього проведення, зважаючи на українську й світову практику в сфері торгівлі, є ідентифікація товарів, що переміщуються через митний кордон держави, визначення країни походження таких товарів, коду товарів за УКТЗЕД або європейською системою кодування товарів, визначення (уточнення) їхньої митної вартості.

Карпенко Г. Л. у своєму дисертаційному дослідженні визначила, що підстави процедури при-налим, оскільки не враховано специфіки самої митної експертизи як явища в митній справі. Так, на практиці може виникнути необхідність в проведенні експертизи або аналізу як самого товару, так і його складових, наприклад, щодо товарів, поміщених у митний режим переробки на митній території, (зокрема, складові дієтичних добавок).

Зауважимо, що проблемою на сучасному етапі розвитку митних експертиз в Україні є відсутність достатньої законодавчої бази з питань здійснення митних експертиз товарів. Вважаємо, що створення нової та оновлення наявної нормативної бази щодо митних експертиз сприятиме

побудові ефективного механізму протидії правопорушенням в митній сфері з одночасною реалізацією принципу прозорості в торгівлі (такий підхід діє в межах ЄС як Митного Союзу).

Необхідно зазначити, що кожна митна експертиза проводиться, враховуючи певну сукупність показників щодо товару. Так, під час проведення митної експертизи комп'ютерних столів, котрі переміщуються у митному режимі «імпорт» цими показниками є, серед іншого, коефіцієнт стійкості до стирання покриття, стійкість захисно-декоративних покриттів до плямоутворення, стійкість до перекидання [8].

На відміну від українського підходу до проведення митних експертиз, оновлений європейський підхід передбачає наявність переліку обставин для верифікації товарів, зокрема, тих, що переміщуються у митному режимі транзиту. Зауважимо, що зміст поняття «ідентифікація товару» є ширшим за зміст поняття «верифікація товару», яке використовується в межах ЄС з метою визначення митної вартості товарів [9, с. 471].

Для української митної практики поняття «верифікація товару» не характерне. В умовах євроінтеграції в Україні слід запровадити в митній практиці використання понять «верифікація товарів», «митний борг», законодавчо визначити критерії верифікації, закріпити перелік підстав для здійснення митними органами України верифікації товарів (наприклад, виникнення ризику заниження митної вартості товару).

Зауважимо, що запровадження законодавцем механізму верифікації товарів у різних митних режимах сприятиме оптимізації процесу з'ясування митної вартості товарів митними органами та зменшить кількість позовів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності щодо митної вартості товарів, відповідно до вимог, визначених статтею 54 МК України [7].

Вважаємо за необхідне надати авторське визначення поняттю «верифікація товарів». Це – сукупність дій посадових осіб митних органів, що спрямовані на з'ясування відомостей про митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, з обов'язковою перевіркою

при цьому супровідних документів на такі товари та відомостей про контрагентів зовнішньоекономічних угод, за якими здійснено ті, чи інші експортно-імпортні операції.

Перевірка контрагентів має здійснюватися посадовими особами митних органів з використанням електронних баз даних та у процесі взаємодії посадових осіб митних органів з посадовими особами податкових органів, посадовими особами антимонопольних органів країн, резидентами яких є Сторони відповідних контрактів.

Митна експертиза може застосовуватися посадовими особами митних органів як на етапі ідентифікації товару (з'ясування складу товару, виявлення заборонених складників у його складі, з'ясування країни його походження, тощо), так і на етапі його верифікації (митна експертиза може проводитися щодо товарів, митну вартість яких необхідно визначити).

Враховуючи особливості здійснення митних експертиз, надаємо авторську класифікацію митних експертиз за їхніми об'єктами:

- ✓ Митна експертиза паливно-мастильних матеріалів;
- ✓ Митна експертиза газу природного;
- ✓ Митна експертиза електричної енергії;
- ✓ Митна експертиза енергії, одержаної з альтернативних джерел;
- ✓ Митна експертиза дорогоцінного каміння, виробів з нього;
- ✓ Митна експертиза картин, скульптур, гравюр (митно-мистецтвознавча експертиза);
- ✓ Митна експертиза предметів старовини (наприклад, ікон, старовинних книг, тощо);
- ✓ Митна експертиза товарів, що переміщуються через митний кордон в митному режимі переробки на митній території;
- ✓ Митна експертиза інших товарів.

Під час здійснення митних експертиз щодо енергоносіїв існує необхідність надання законодавцем визначення поняттю «енергоносії». В межах цього дослідження здійснено спробу надати авторське визначення

поняттю «енергоносії». Енергоносії – це група товарів, що переміщуються через митний кордон під повним контролем з боку держави, чи уповноважених нею на таке органів, після їхнього видобутку, повної, чи часткової переробки, вироблення (електроенергія), в тому числі, з використанням альтернативних джерел енергії, на відповідних спеціалізованих підприємствах, з кінцевою метою задоволення потреб споживачів в необхідних їм енергоресурсах.

Пропонується внести зміни до статті 4 чинного МК України та закріпити на законодавчому рівні вищезазначене визначення. Зазначимо, що проведення митної експертизи електричної енергії, з метою уточнення її митної вартості, має здійснюватися посадовими особами митних органів з урахуванням положень Закону України «Про ринок електричної енергії» та положень чинних актів антимонопольного законодавства, зважаючи на специфіку функціонування ринку електроенергії в державі.

Проведення митних експертиз щодо енергоносіїв не можливо без модернізації наявного трубопровідного транспорту та встановлення засобів обліку енергоносіїв як необхідної складової митної інфраструктури в Україні. Ці заходи дозволять своєчасно проводити митні експертизи, з метою верифікації енергоносіїв, котрі переміщуються через митний кордон держави, зважаючи на позитивний досвід окремих держав-членів ЄС, зокрема, Королівства Нідерланди, де в митній практиці використовують спеціальний Верифікаційний Протокол [10].

Проблемним питанням залишається визначення правового статусу спеціалізованого органу з питань експертизи та досліджень.

Зауважимо, що за ідеальної моделі функціонування митної системи України, вищевказаний орган має стати складовою Департаменту організації митного контролю та оформлення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну митну політику.

Результати проведення митних експертиз безпосередньо впливають на процедури здійснення митного оформлення і митного контролю щодо певних

товарів, в тому числі, можуть збільшувати їхню тривалість, оскільки посадовою особою митного органу може бути відмовлено в митному оформленні певного товару, анульовано подану в автоматичному режимі митну декларацію на товар.

Вважаємо, що в Україні слід створити цілісну систему законодавчого забезпечення процесу проведення експертних досліджень товарів під час їхнього переміщення через митний кордон держави. В цьому контексті пропонуємо розробити Проект спеціалізованого Закону України «Про митну експертизу» (далі – Проект Закону), особливо зважаючи на чинники глобалізації торгівлі в світі та гармонізації митного законодавства України з законодавством ЄС як Митного Союзу. Розробка Проекту Закону є актуальною в умовах розвитку двосторонніх відносин у сфері торгівлі між Україною та окремими державами світу, зокрема, Великобританією, Молдовою, Словаччиною, США. Розробка Проекту такого Закону та подальше його прийняття в цілому сприятимуть одержанню посадовими особами митних органів найбільш повної та достовірної інформації про товари, які переміщуються через митний кордон України в усіх митних режимах та їхні обсяги (щодо енергоносіїв), що також вкрай важливо в умовах дії правового режиму воєнного стану в державі. Це, в свою чергу, впливатиме на забезпечення стану митної, фінансової та національної безпеки в Україні, мінімізацію можливих митних ризиків.

Вважаємо, що в Проекті Закону слід закріпити визначення низки понять: «митна експертиза», «об'єкт митної експертизи», «мета проведення митної експертизи», «ідентифікація товару», «верифікація товару», «орган у сфері досліджень товарів для митних цілей», «митний експерт», визначити правовий статус органу в сфері проведення досліджень у митних цілях, основні напрямки діяльності такого органу, перелік вимог до осіб, які виявили бажання стати митними експертами, механізми взаємодії митних експертів з посадовими особами митних органів в Україні. Констатуємо, що прийняття такого нормативного акту сприятиме модернізації процесу

здійснення митної справи в Україні з орієнтацією на захист прав кінцевих споживачів товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Водночас, на доктринальному рівні слід розмежувати між собою митну та судову (судово-товарознавчу) експертизи, оскільки вони мають різну правову природу та різну кінцеву мету. В цьому контексті констатуємо, що положення Закону України «Про судову експертизу» мають застосовуватися, в разі виникнення митних спорів та неможливості або неефективності застосування сторонами таких спорів механізму їхнього досудового врегулювання.

Зауважимо, що кінцева мета проведення митної експертизи – забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки держави, захист її митних інтересів, а метою проведення судової експертизи є найбільш повне з'ясування обставин справи, з подальшим прийняттям рішення судом у конкретній адміністративній справі. Зазначимо, що проведення митних експертиз товарів також сприяє зменшенню навантаження на суди та зменшує часові і фінансові витрати власників товарів на судові процеси.

Судова експертиза в митних спорах в державах-членах ЄС, застосовується рідше, ніж митна, оскільки перевага надається застосуванню механізму досудового врегулювання спорів у сфері здійснення торгівлі, проте в разі сприяння захисту прав інтелектуальної власності завжди проводиться митна експертиза товарів. Цей досвід запозичено Україною та ефективно впроваджено, зокрема, на Київській митниці Держмитслужби України [11]. Водночас, лише за результатами проведення судово-товарознавчої експертизи можливо з'ясувати, які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Зауважимо, що в Україні досі не вироблено альтернативного механізму з'ясування інформації про наявність дефектів певного товару, зокрема, з можливим використанням у цьому процесі системи управління ризиками (системи АСАУР). Констатуємо, що

питання щодо вироблення такого механізму має стати предметом подальших наукових досліджень за цією тематикою.

1.2. Правове регулювання митної експертизи

Необхідність здійснення ефективного митного контролю та митного оформлення зростаючих обсягів товарів, номенклатура яких постійно розширюється, протидія контрабанді та порушенням митних правил ставить перед органами доходів і зборів та їх посадовими особами завдання, які неможливо вирішити без застосування спеціальних знань, залучення експертів та спеціалістів.

У вітчизняній правовій науці питанням експертизи присвячується увага в криміналістичному аспекті або щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення, тобто в тому, що стосується доказів та доказування в рамках правоохоронної діяльності. В той же час дуже вірно робиться акцент на специфіці митної справи, в рамках якої переважна частина експертиз здійснюється як елемент забезпечення реалізації правомірної поведінки учасників митних відносин: проведення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, надання дозволів на переміщення через митний кордон певних категорій товарів, правильна класифікація товарів згідно з УКТЗЕД, визначення країни походження тощо.

Питання експертизи розглядалися у працях, які безпосередньо стосувалися проблем правового статусу спеціалістів та експертів у митній справі (Б. М. Габричидзе, Є. В. Додіна, В. Г. Драганова, Є. В. Жиряєвої, Л. В. Калаянної, А. Н. Козиріна, В. В. Прокопенка, О. П. Федотова тощо). Однак, незважаючи на розгляд у працях останніх статусу спеціалістів та експертів, в основному, вони дослідили проблеми проведення експертизи у справах про контрабанду та порушення митних правил. Багатофункціональна діяльність Державної фіскальної служби потребує не тільки дослідження застосування спеціальних знань під час розгляду справ про порушення в митній справі, а і

при прийнятті рішення відносно дозволу переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, яке має значну специфіку.

Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою [13, с. 5].

Експертиза проводиться експертами спеціалізованого органу доходів і зборів з питань експертного забезпечення, його відокремлених підрозділів та інших установ або окремими спеціалістами, які призначаються посадовою особою органу доходів і зборів, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил.

Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Державної фіскальної служби України було перейменовано на Департамент податкових та митних експертиз ДФС згідно з наказом Державної фіскальної служби України від 25.01.2017 р. № 39 [14]. Особа, щодо якої порушено зазначену справу, має право на проведення за її рахунок незалежної експертизи.

Експертиза – це спеціальне науково-практичне дослідження, що проводиться експертами з метою вирішення завдань митної справи для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення вимог митного законодавства, в окремих галузях науки, техніки, мистецтва, релігії і т. п. При здійсненні митної справи зважується цілий комплекс загальних завдань фіскального, контрольного, економічного, правоохоронного, статистичного і захисного характеру, що вимагають спеціальних знань і виконання різноманітних експертиз [15, с. 7].

У разі виникнення потреби в спеціальних знаннях в окремих галузях науки, техніки, мистецтва, релігії тощо посадова особа органу доходів і зборів, у провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил на підставі статей 515, 516 МК України призначає експертизу [7].

Для обґрунтованого призначення експертизи необхідно, щоб співробітник органу доходів і зборів – ініціатор її проведення обов'язково знав основи теорії і практики проведення відповідної експертизи (її предмети, об'єкти, методи дослідження, можливості та ін.).

Метою проведення експертизи є отримання науково обґрунтованого, належним чином процесуально оформленого висновку експерта про виявлені ним факти, які разом з іншими джерелами доказів будуть оцінені посадовою особою органу доходів і зборів чи судом.

Відповідно до вимог ст. 516 МК України, до призначення експерта для проведення експертизи органу доходів і зборів посадовою особою з'ясовуються необхідні відомості щодо його професіоналізму і компетентності, наприклад, повноваження експертної установи або експерта (спеціаліста), стаж роботи експерта, досвід у вирішенні питань, що становлять предмет експертизи [7].

Поставлені перед експертом питання та його висновок не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. Експерт надає висновок у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеного ним дослідження та обґрунтування відповіді на поставлені запитання.

Висновок експерта не є обов'язковим для посадової особи органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. У разі незгоди цієї особи з висновком експерта у постанові, яка виноситься у справі, повинно міститися обґрунтування такої незгоди.

У разі неналежної якості або повноти висновку експерта може бути призначена повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (експертам).

Етапи підготовки до проведення експертизи:

визначення виду експертизи залежно від галузі спеціальних знань, потрібних для вирішення поставлених питань, і категорії об'єктів, які досліджуються;

визначення послідовності проведення експертиз у випадку, коли одні й ті ж самі об'єкти підлягають різним експертним дослідженням або коли проведення одних експертиз обумовлено результатами інших;

визначення часу проведення експертизи – експертиза призначається тоді, коли зібрано всі потрібні для її проведення матеріали;

підготовка об'єктів, матеріалів справи про порушення митних правил для проведення експертизи. Визначається кількість предметів, що передаються на дослідження, відбираються проби й зразки, установлюються фактичні відомості, потрібні для надання обґрунтованого висновку. Допомогою в підготовці матеріалів для експертизи можуть бути консультації з експертами, яким буде доручено проведення експертизи, ознайомлення з рекомендаціями, викладеними в методичній літературі;

вибір експертної установи або експерта (спеціаліста).

Найбільш важливими питаннями, які ставляться перед експертом є:

класифікація товару згідно з УКТЗЕД;

визначення митної вартості товарів;

оцінка ринкової вартості товарів, виходячи з їх якісних показників (марки, сорту, виду, натуральності матеріалів тощо); ідентифікація справжності митних печаток, штампів та інших знаків митного забезпечення товарів і документів;

встановлення екологічної й експлуатаційної безпеки товарів;

визначення хімічного складу і фізичної структури товарів (речовин);

визначення характеру товару (ліцензійний, підакцизний, подвійного призначення);

установлення можливості реалізації товарів, звернених у державну власність, і визначення їхньої споживчої вартості;

–ідентифікація наркотичних і психотропних речовин;

визначення країни походження товару;

діагностика коштовностей, антикваріату, музейних цінностей та ін.

Про призначення експертизи посадова особа органу доходів і зборів виносить постанову, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Постанова повинна містити, крім загальних відомостей (часу, місця її винесення, ким її винесено), фактичні дані, що свідчать про підстави проведення й визначальні реальні умови проведення конкретної експертизи.

У ній викладаються обставини справи, у зв'язку з якими виникла потреба у використанні спеціальних знань, зазначається, проведення якої експертизи потрібне, назва експертної установи або прізвище, ім'я й по батькові експерта (спеціаліста), якому доручено проведення експертизи, перераховуються об'єкти експертизи – матеріали справи, надані в розпорядження експерта, товари, транспортні засоби, окремі документи й інші матеріали справи, що містять інформацію, яка має відношення до предмета експертизи й потрібна для надання висновку, і встановлюється предмет експертизи, тобто формулюються питання, що підлягають вирішенню.

У постанові повинно бути чітко сформульоване питання, індивідуалізовано надані експерту предмети, зазначено безпосередні об'єкти експертизи (наприклад, точно зазначено підписи, відбитки печаток, що підлягають дослідженню, а також порівняльні й допоміжні матеріали). Бажано зазначити вид упаковки й опис наданих для експертизи об'єктів.

Посадова особа митних органів зобов'язана на вимогу експерта ознайомити його з матеріалами справи, що мають відношення до предмета експертизи, розглянути його клопотання про надання додаткових матеріалів, потрібних для підготовки висновку, а також надати йому можливість з'ясувати в особи, яка притягується до відповідальності, або свідка питання, які відносяться до предмета експертизи.

Якщо експерт під час проведення експертизи виявить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не було поставлено

запитань, він має право викласти ці обставини у своєму висновку. У разі недостатньої якості або повноти висновку експерта може бути призначена додаткова експертиза, проведення якої може доручатись тому ж експерту (спеціалісту), або повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (спеціалісту).

Призначення таких експертиз повинно бути обґрунтоване у відповідних постановках з посиланням на ті положення з висновку експерта, який проводив первинну експертизу, що викликали сумнів, а також з викладенням обставин справи, на підставі яких поставлено під сумнів достовірність висновків експерта.

З метою забезпечення проведення такої процесуальної дії, як експертиза, посадова особа органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, має право відбирати в осіб, які притягуються до відповідальності за порушення митних правил, зразки підпису, почерку, а також брати проби та зразки товарів. У разі потреби взяття проб та зразків може проводитися також у інших осіб, свідчення та участь яких у вивченні та оцінці обставин порушення митних правил можуть мати істотне значення для провадження і розгляду справи.

Взяття проб і зразків здійснюється після остаточного визначення щодо необхідності проведення експертизи, виду експертизи й відповідно які саме зразки і проби підлягають відбору.

Особа, щодо якої порушено справу про порушення митних правил, її представники, захисник, мають право клопотатися перед органом доходів і зборів, посадова особа якого здійснює провадження у зазначеній справі, про взяття проб та зразків для проведення експертизи. У разі відмови у задоволенні такого клопотання органу доходів і зборів повинен письмово повідомити про це особу, яка подала клопотання, з вмотивованим обґрунтуванням причин відмови.

Взяття проб і зразків здійснюється на підставі постанови про взяття проб та зразків, винесеної посадовою особою органу доходів і зборів, у

провадженні або на розгляді в якій перебуває справа про порушення митних правил, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Взяття проб і зразків проводиться в присутності двох понять, у разі потреби також може залучатися експерт.

Постанова про взяття проб та зразків перед проведенням взяття проб і зразків пред'являється особі, у якій вони беруться, про що в постанові вчиняється відповідний запис.

Про одержання проб і зразків складається протокол, форма якого встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Рішення про призначення експертизи є обов'язковим для експерта, а також для посадових осіб підприємства, де працює експерт.

Тож, митну експертизу можна віднести до особливого класу експертиз, оскільки вона має властиві тільки їй характерні ознаки: предмет, завдання, об'єкти і методи дослідження. Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Державної фіскальної служби України було перейменовано на Департамент податкових та митних експертиз.

У системі експертних закладів України митні лабораторії займають особливе місце, оскільки вони:

здійснюють експертні дослідження по справах про контрабанду та порушення митних правил (застосування санкцій правових норм):

по справах про надання дозволів на здійснення операцій, пов'язаних з переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України, вибору митного режиму та інших операцій, які здійснюються за участю фізичних та юридичних осіб (застосування диспозиції правових норм).

Виконання завдань митними лабораторіями обумовлює необхідність застосування ними різноманітних форм та методів дослідження, особливостей оформлення цих висновків та наступну правову природу застосування цих висновків на практиці.

Слід також зауважити, що згідно МКУ експертиза призначаєтьсяЮ

1. Якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою.

2. Експертиза проводиться експертами спеціалізованого органу з питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, його відокремлених підрозділів та інших установ або окремими спеціалістами, які призначаються посадовою особою органу доходів і зборів, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. Особа, щодо якої порушено зазначену справу, має право на проведення за її рахунок незалежної експертизи.

3. Поставлені перед експертом питання та його висновок не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. Експерт надає висновок у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеної ним експертизи та обґрунтування відповіді на поставлені запитання.

4. Якщо експерт під час проведення експертизи встановить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не було поставлено запитань, він має право викласти ці обставини у своєму висновку.

5. Висновок експерта не є обов'язковим для посадової особи органу доходів і зборів, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. У разі незгоди цієї особи з висновком експерта у постанові, яка виноситься у справі, повинно міститися обґрунтування такої незгоди.

6. У разі неналежної якості або повноти висновку експерта може бути призначена повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (експертам).

Висновки до розділу 1

Питання визначення сутності та особливостей митних експертиз залишається практично недослідженим вітчизняними науковцями. В дослідженні надано авторське визначення поняття «митна експертиза». Це комплексне науково-практичне дослідження, що має місце в процесі здійснення митного контролю товарів щодо складу, властивостей, характеристик певного товару або його складових з одержанням посадовими особами митних органів достатньої інформації про такий товар, з кінцевою метою забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки в державі та захисту державних митних інтересів України, захисту внутрішнього ринку від потрапляння неякісних товарів на нього. Надано авторський перелік ознак митної експертизи:

це комплексне науково-практичне дослідження складу, властивостей, характеристик певного товару або його складових, що має місце в процесі здійснення митного контролю товарів;

за результатами проведення митних експертиз одержують достатню інформацію про такий товар з метою його ідентифікації та верифікації;

кінцевою метою проведення митних експертиз в вузькому розумінні є захист внутрішнього ринку від потрапляння неякісних товарів на нього, а в широкому розумінні – забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки в державі та захист державних митних інтересів України.

Надано авторську класифікацію митних експертиз за їхніми об'єктами, а саме:

Митна експертиза паливно-мастильних матеріалів;

Митна експертиза газу природнього;

Митна експертиза електричної енергії;

Митна експертиза енергії, одержаної з альтернативних джерел;

Митна експертиза дорогоцінного каміння, виробів з нього;

Митна експертиза картин, скульптур, гравюр (митно-мистецтвознавча експертиза);

Митна експертиза предметів старовини (наприклад, ікон, старовинних книг, тощо);

Митна експертиза товарів, що переміщуються через митний кордон в митному режимі переробки на митній території;

Митна експертиза інших товарів.

Надано авторське визначення поняттю «верифікація товару» – сукупність дій посадових осіб митних органів, що спрямовані на з'ясування відомостей про митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, з обов'язковою перевіркою при цьому супровідних документів на такі товари та відомостей про контрагентів зовнішньоекономічних угод, за якими здійснено ті, чи інші експортно-імпорتنі операції.

Вважаємо, що енергоносії – це група товарів, які переміщуються через митний кордон під повним контролем з боку держави, чи уповноважених нею на таке органів, після їхнього видобутку, повної або часткової переробки, вироблення (електроенергія), в тому числі, з використанням альтернативних джерел енергії, на відповідних спеціалізованих підприємствах, з кінцевою метою задоволення потреб споживачів в необхідних їм енергоресурсах.

За ідеальної моделі функціонування митної системи України спеціалізований орган з питань експертизи та досліджень товарів, має стати складовою Департаменту організації митного контролю та оформлення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну митну політику.

Запропоновано розробити Проект Закону України «Про митну експертизу» з подальшим його ухваленням, з метою досягнення належного рівня законодавчого забезпечення процесу проведення митних експертиз в Україні. в Проекті такого Закону слід закріпити визначення низки понять:

«митна експертиза», «об'єкт митної експертизи», «мета проведення митної експертизи», «ідентифікація товару», «верифікація товару», «орган у сфері досліджень товарів для митних цілей», «митний експерт», визначити правовий статус органу в сфері проведення досліджень у митних цілях, основні напрямки діяльності такого органу, перелік вимог до осіб, які виявили бажання стати митними експертами, механізми взаємодії митних експертів з посадовими особами митних органів в Україні.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У МИТНІЙ СПРАВІ

2.1. Порядок проведення товарознавчої експертизи: фінансові аспекти

В умовах формування та реалізації фінансової політики, що ґрунтується на забезпеченні рівності всіх платників податків перед законом і захисті економічних інтересів держави, серед пріоритетних питань – побудова ефективної системи державного контролю, зокрема митного та податкового. А втім, чи не найдієвішим засобом контролю у будь-якій сфері є експертиза. Як свідчить практика, в Україні постала гостра необхідність у проведенні митних і податкових експертиз із застосуванням комплексних підходів та сучасного інструментарію.

Сьогодні всі товари, незалежно від країни походження, підлягають класифікації, тобто щодо товарів визначаються коди відповідно до класифікаційних групувань, зазначених в Українській класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД). При цьому, перевіряючи класифікацію товарів, митні органи або підтверджують код, який визначив суб'єкт господарювання з метою декларування, або змінюють його (як правило, на той, якому відповідає більша ставка мита, що збільшує розмір митних платежів).

Аналогічна ситуація і під час адміністрування податку на додану вартість (далі – ПДВ). Якщо припустилися помилки в коді товару згідно з УКТ ЗЕД, звітність із ПДВ вважають такою, що складена з порушенням норм Податкового кодексу України (далі – ПК України) та не дає змоги ідентифікувати здійснену операцію, а тому не може бути підставою для віднесення сум ПДВ, зазначених у ній, до податкового кредиту.

Оскільки обов'язок класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД покладається на декларанта – суб'єкта господарювання або уповноважену

ним особу, то останні звертаються до державних або громадських інституцій, зокрема й до державних судових експертних установ, із метою отримати висновки експерта щодо класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД. Тому постає питання щодо правомірності проведення експертиз із визначення коду згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями.

Проблеми судової експертизи та експертної діяльності досліджували В. П. Бахін, В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, М. Я. Сегай, Е. Б. Сімакова-Єфремян, В.В. Федчишина, В. Ю. Шепітько, М. Г. Щербаковський, інші вчені. Питання, пов'язані з правовим статусом експертів, а також деякі аспекти проведення експертизи щодо контрабанди та порушення митних правил вивчали Б. М. Габричидзе, В. В. Дишлова, Є. В. Додін, В. Г. Драганов, А. В. Дусик, Є. В. Жиряєва, Г. Л. Карпенко, А. Н. Козирін, А. О. Костенко, П. В. Пашко, В. В. Прокопенко, О. Є. Сушкова, О. П. Федотов, В. В. Ченцов, О. М. Шевчук, інші науковці і практики.

Наразі фахівці опрацьовують, зокрема, такі теми: особливості законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності [33]; ідентифікація та кодування окремих груп непродовольчих товарів у товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності [34]; складники процедури прийняття попередніх рішень про класифікацію товарів згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності [22]; контрольовані операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності: сучасний стан оподаткування та облікового забезпечення [25]; окремі аспекти митного контролю в системі економічної безпеки держави [26]; забезпечення митної безпеки в діяльності митних органів [16]; особливості діяльності митних органів щодо протидії контрабанді; особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції [21].

Але питання правомірності проведення експертиз із визначення коду згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями ґрунтовно не

розглядалися, що й зумовлює актуальність обраної тематики і визначає спрямованість наших подальших розвідок.

Отже, необхідно провести системний аналіз правових засад здійснення експертиз із визначення коду товарів згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями і розроблення відповідних пропозицій.

Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання:

- виокремити мету визначення коду згідно з УКТ ЗЕД;
- здійснити аналіз сучасного стану законодавства щодо правомірності проведення експертиз із визначення коду згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями залежно від мети його визначення;
- окреслити основні напрями удосконалення нормативно-правового регулювання проведення зазначених експертиз.

В умовах, коли тільки митні органи мають право приймати рішення щодо класифікації товару за кодом згідно з УКТ ЗЕД, а висновки будь-яких державних або громадських інституцій мають лише довідковий характер, якщо постають проблемою неузгодженості, актуалізується питання однозначного визначення коду того чи іншого товару, аби усунути порушення податкового та митного законодавства й забезпечити ефективний державний контроль.

Так, до науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС України доволі часто звертаються з приводу класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД.

Для об'єктивної відповіді на поставлені запитання з'ясовують цілі такої класифікації. При цьому зважають на те, що відповідно до митного та податкового законодавства України класифікація товарів за УКТ ЗЕД є обов'язковою:

- у разі декларування, тобто митного оформлення [7];
- заповнення податкової накладної, розрахунків коригування до податкових накладних і реєстрації їх у Єдиному реєстрі податкових накладних [28];

- тимчасово (до 31 грудня 2022 р.) для цілей звільнення від оподаткування ПДВ операцій із ввезення на митну територію України та з постачання на митній території України транспортних засобів, оснащених виключно електричними двигунами (одним чи кількома) [28];

- з 19 квітня 2020 р. у разі зазначення у фіскальних чеках підакцизних товарів [32] тощо.

З огляду на зазначене метою класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД є митне та податкове (для цілей адміністрування ПДВ) оформлення товарів.

Для забезпечення контролю в митній та податковій сферах, слушно зазначають О. А. Шевчук і О. В. Шевчук, «необхідно сформувати ефективні механізми, які обслуговують процес контролю та базуються на митному, податковому, бюджетному і валютному законодавстві, а також сучасних технологіях, інструментах, формах, методах, ключових факторах, нововведеннях, організаційних умовах для найбільш повного та своєчасного надходження доходів у бюджет» [36]. Одним з основних дієвих засобів контролю в митній та податковій сферах є експертиза.

Так, «митні органи здійснюють контроль правильності класифікації товарів, поданих до митного оформлення, згідно з УКТ ЗЕД», а «у разі виявлення під час митного оформлення товарів або після нього порушення правил класифікації товарів митний орган має право самостійно класифікувати такі товари» [7].

Також при заповненні податкових накладних та розрахунків коригування до податкових накладних і реєстрації їх у Єдиному реєстрі податкових накладних платник зобов'язаний зазначати у відповідних графах код згідно з УКТ ЗЕД [28].

Тобто обов'язок класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД покладається на декларанта – суб'єкта господарювання або уповноважену ним особу не залежно від мети такої класифікації. Проте, як вже зазначалося, суб'єкти господарювання звертаються до державних або громадських

інституцій, зокрема й до державних судових експертних установ, із метою отримати висновок експерта з питання класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД.

У фаховій літературі переважно розглядається правове регулювання судово-експертної діяльності. Більшість наукових праць спрямовані на вдосконалення криміналістичних видів експертиз, які використовуються як джерело доказування у кримінальних провадженнях. Водночас розвиток суспільних відносин і сучасні тенденції застосування спеціальних знань сприяли появі нових видів експертиз. Як слушно наголошує група фахівців, «нині експертна діяльність вийшла за межі традиційного розуміння судової експертизи, як свого часу судова експертиза вийшла за межі криміналістики і набула ознак суспільно значущої діяльності з надання публічних послуг» [37].

Останнім часом дедалі більше уваги приділяється розвитку експертної діяльності в митній і податковій сферах. На нашу думку, головною метою проведення митної та податкової експертизи, насамперед експертизи з визначення коду згідно з УКТ ЗЕД, є отримання науково обґрунтованого, належно процесуально оформленого висновку експерта, який разом з іншими джерелами доказів оцінюватиме посадова особа Державної фіскальної служби України (далі – ДФС України) чи суд. Правильне визначення такого коду безпосередньо впливає на правильність митного оформлення товарів та адміністрування ПДВ з подальшою сплатою митних і податкових платежів. Як акцентує О. Є. Сушкова: «митні експертизи є важливим інструментом у реалізації митної та податкової політик, що забезпечує здійснення контролю за дотриманням законодавства з питань митної справи, а також захист економічних інтересів України» [37].

Також влучною є думка П. В. Пашка та А. О. Костенко стосовно того, що «митний контроль та інша діяльність, пов'язана зі здійсненням митної справи, відіграє важливу роль у формуванні стійкості економіки країни до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, розвитку економічної

системи держави» [26]. Варто наголосити й на ролі експертиз у податковій сфері, адже, слушно зазначає В. М. Павліченко, «податки впливають на функціонування усіх без винятку суб'єктів господарювання, виступаючи таким чином активним інструментом регулювання економіки» [27].

Так, відповідно до митного законодавства України «експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою» [7].

При цьому передбачено, що «експертиза проводиться експертами спеціалізованого органу з питань експертизи та досліджень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, його відокремлених підрозділів та інших установ або окремими спеціалістами, які призначаються посадовою особою митного органу, у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. Особа, щодо якої порушено зазначену справу, має право на проведення за її рахунок незалежної експертизи» [7].

Водночас згідно з податковим законодавством України «експертиза проводиться у разі, коли для вирішення питань, що мають значення для здійснення податкового контролю, необхідні спеціальні знання у галузі науки, мистецтва, техніки, економіки та в інших галузях. Залучення експерта здійснюється на договірних засадах та за рахунок коштів сторони, що є ініціатором залучення експерта» [28].

При цьому слід констатувати, що в Митному кодексі України (далі – МК України) окреслено підстави проведення експертизи та зазначені суб'єкти, проте в ПК України виписано лише загальні принципи проведення експертизи під час здійснення податкового контролю контролюючими органами, зокрема підстави, але не визначено суб'єктів. Як бачимо, Митний і Податковий кодекси не містять прямої заборони для державних або громадських інституцій проводити експертизи, також і з визначення коду

згідно з УКТ ЗЕД, а в МК України навіть передбачено можливість проводити експертизи іншим установам або окремим спеціалістам та проводити незалежну експертизу.

Отже, щодо правомірності проведення експертиз із визначення коду згідно з УКТ ЗЕД державними або громадськими інституціями залежно від мети його визначення «жодні інші державні або громадські інституції, у тому числі державні судові експертні установи, не мають права втручатись у процес прийняття цих рішень шляхом прийняття інших рішень з питань класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД для митних цілей, у тому числі у вигляді відповідних експертних висновків» [41].

Аналогічну думку висловлено в постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України від 13 березня 2017 р. № 2 стосовно експертизи, яку було проведено Торгово-промисловою палатою України: «Вищий адміністративний суд України сформував правову позицію про те, що предметом такої експертизи не може бути питання про те, за яким кодом УКТЗЕД слід класифікувати спірний товар» [30]. Також у постанові зазначено, що «прийняття рішень про визначення коду товарів згідно з УКТЗЕД не відноситься до повноважень торгово-промислових палат» [30].

У справі № 2а-309/12/2070 Вищий адміністративний суд України розтлумачив, що «відповідно до ст. 11 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» прийняття рішень про визначення коду товарів згідно з УКТЗЕД не відноситься до повноважень торгово-промислових палат.

<...> Відповідно до спеціального митного законодавства, питання про визначення кодів УКТЗЕД відноситься виключно до компетенції митних органів» [39].

Тож, можна констатувати, що сформульовано правову позицію про те, що предметом експертизи, яку проводять інші державні або громадські інституції, у тому числі державні судові експертні установи, не може бути питання про те, за яким кодом УКТ ЗЕД слід класифікувати товар. Також зазначені установи не мають права втручатись у процес прийняття цих

рішень шляхом прийняття інших рішень з питань класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД для митних цілей, у тому числі у вигляді відповідних експертних висновків. Виключність повноважень у визначенні коду товару згідно з УКТ ЗЕД для митних цілей належить ДФС України та передбачає її право й обов'язок застосовувати норми права, які регламентують визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, і приймати при цьому імперативні рішення, обов'язкові для виконання [41]. Проте, варто наголосити, що відповідно до митного законодавства України «висновки інших органів, установ та організацій щодо визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД при митному оформленні мають інформаційний або довідковий характер» [7].

Разом із тим трапляється, що суди не дотримуються окресленої позиції. Прикладом цього є Ухвала Житомирського апеляційного адміністративного суду у справі від 30 червня 2016 р. за № 806/4585/15, у якій зазначено, що «відповідно до п. 1 р. IV Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, до основних завдань товарознавчої експертизи відноситься визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Українського класифікатора товарів зовнішньої економічної діяльності, отже, визначаючи код товару згідно з УКТ ЗЕД, експерт діяв у межах своїх повноважень для надання обґрунтованого та об'єктивного письмового висновку на поставлені питання» [40]. Також у справі № 820/9570/13-а декларант-позивач для підтвердження заявленого ним коду товару послався на експертний висновок Харківської торгово-промислової палати, яким для спірного товару було визначено код згідно з УКТ ЗЕД.

Харківський окружний адміністративний суд, ґрунтуючись, зокрема, і на зазначеному експертному висновку, позов задовольнив і скасував рішення органу ДФС України про визначення коду товару [29]. При цьому, слід наголосити, Вищий адміністративний суд України зазначене рішення суду першої інстанції залишив у силі.

Грунтуючись на наведеному вище, декларант – суб'єкт господарської діяльності, убачається, має право звернутися до державних або громадських інституцій, зокрема й до державних судових експертних установ, із метою отримати висновок експерта з питання класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД для митних цілей, але висновок матиме інформаційний або довідковий характер. Відповідно митні органи можуть не брати його до уваги.

Проте фахівці ДФС України дотримуються іншої позиції, коли це стосується визначення коду згідно з УКТ ЗЕД для цілей податкового оформлення з метою адміністрування ПДВ. Цю думку вони неодноразово викладали у своїх листах та індивідуальних податкових консультаціях. Так, ДФС України у листах «Про порядок застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ» від 4 березня 2016 р. № 7892/7/99-99-19-03-02-17 і «Щодо складання податкових накладних з ПДВ» від 6 лютого 2017 р. № 590/10/16-31-12-01-34 зазначили, що «у разі необхідності визначення відповідності... продукції відповідному коду товарної класифікації згідно з УКТ ЗЕД... суб'єкт... оподаткування має можливість отримати висновок від Торгово-промислової палати України (її регіональних відділень) або науково-дослідного інституту судових експертиз» [31].

Проте необхідно зауважити, що висновок експерта щодо визначення коду згідно з УКТ ЗЕД для цілей податкового оформлення з метою адміністрування ПДВ також матиме лише інформаційний і довідковий характер.

Узагальнюючи наведене, можна стверджувати, що єдиного підходу до розуміння правомірності залучення державних або громадських інституцій для визначення коду згідно з УКТ ЗЕД із боку центрального органу виконавчої влади України немає. Також попри те, що судами була сформована правова позиція стосовно проведення експертиз із визначення кодів згідно з УКТ ЗЕД, яка полягає в тому, що така компетенція є виключно прерогативою митних органів, на практиці трапляються й інші випадки.

Аналіз виявлених під час документальних перевірок порушень законодавства України в митній і податковій сферах дозволяє виокремити види правопорушень у зазначеній сфері, серед яких – порушення вимог класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД [20].

Для класифікації товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД, незалежно від цілей його визначення, насамперед встановлюють визначальні характеристики товару. Цей процес не має правового характеру, але потребує спеціальних знань, тому вони можуть бути з'ясовані за допомогою відповідної експертизи, наприклад товарознавчої, транспортно-товарознавчої.

Так, відповідно до Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5, серед основних завдань товарознавчої експертизи – визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог УКТ ЗЕД [24].

Крім того, в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р.

№ 53/5, згадується про МК України [18]. Ці положення, хоча і є декларативними, набувають ваги нормативного аргументу щодо визначення місця податкових і митних експертиз як самостійних напрямів судової експертної роботи, серед основних завдань якої – класифікація товарів за кодом згідно з УКТ ЗЕД. До того ж Методикою товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затвердженою наказом Міністерства юстиції України та Фондом державного майна України від 24 листопада 2003 р. № 142/5/2092, передбачено її застосування також у разі «класифікації КТЗ (його складників) за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності» [23].

Проте в Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ

України, затвердженій наказом МВС України від 17 липня 2017 р. № 591, не наведено видів судових експертиз і, звичайно, не визначено їх основних завдань. На нашу думку, основні завдання товарознавчої і транспортно-товарознавчої експертиз є однаковими для усіх суб'єктів експертної діяльності. Також з огляду на правову рівність учасників процедури митного та податкового контролю експертні установи, які призначені декларантом, не можуть мати інших прав і завдань, ніж експертні установи, призначені ДФС України. Це означає, що основним завданням експертизи (незалежно від того, якою установою вона проводиться) є з'ясування обставин, що мають значення для контролю за кодом товару.

Із наведеного випливає, що метою експертизи, яка проводиться експертною установою, призначеною ДФС України, є встановлення характеристик, визначальних для класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД незалежно від мети його встановлення. Проте, з погляду деяких науковців і практиків, визначення коду товару, яке здійснює ДФС України в разі неправильного його визначення декларантом – суб'єктом господарювання, є різновидом правозастосування, тобто не стільки і не тільки встановленням певних обставин, скільки застосуванням до цих обставин норми права [30].

Базуючись на зазначеному вище, можна констатувати, що експертиза з класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, незалежно від мети встановлення коду, є лише засобом встановлення обставин провадження, тобто характеристик, на яких ґрунтується визначення коду товарів, але за своїм завданням вона не може підміняти правозастосування (прийняття рішення про визначення коду товарів за УКТ ЗЕД).

Тому цілком виправданим є те, що висновки, які будуть надані іншими органами, установами та організаціями щодо визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, при митному або податковому оформленні матимуть лише інформаційний або довідковий характер, оскільки до компетенції експертів-товарознавців науково-дослідних установ не належить ведення УКТ ЗЕД, вирішення питань правового характеру та надання оцінки правильності

застосування митними та податковими органами норм законодавства України при визначенні коду товару згідно з УКТ ЗЕД.

2.2. Особливості методики товарознавчої експертизи із визначенням кодів товару згідно з УКТ ЗЕД

Товарознавча експертиза – це процес дослідження експертом різноманітних товарів, сировини, машин та обладнання з метою їх ідентифікації та визначення найменування, призначення, властивостей, відповідності нормативним документам, зразкам з метою встановлення фактичних даних, які мають значення для справи.

Предметом експертизи є фактичні дані щодо об'єктів дослідження товарознавчої експертизи, що зазвичай викладені у документації (контрактах з додатками (специфікації, додаткові угодами); транспортні документи; розрахункові документи; товаросупровідні документи; нормативна документація; технічна або технологічна документація; зразок-еталон або його дублікат), які надають інформацію щодо об'єктів товарознавчої експертизи.

Об'єктами товарознавчої експертизи є товари, обладнання та сировина, промислове та спеціальне обладнання (машини).

Завдання, що вирішуються товарознавчою експертизою:

- визначення вартості товарної продукції;
- визначення належності товарів до класифікаційних категорій, які прийняті у виробничо-торговельній сфері;
- визначення характеристик об'єктів дослідження відповідно до вимог Української класифікації товарів зовнішньої економічної діяльності;
- визначення змін показників якості товарної продукції;
- саморобний, підприємства-виробника, країни-виробника;
- визначення відповідності упакування і транспортування, умов і термінів зберігання товарної продукції до вимог чинних правил.

Питання, що вирішуються при проведенні судових товарознавчих експертиз:

- Яка вартість об'єктів дослідження як на території України станом на конкретну дату?

- Яка вартість об'єктів дослідження при ввезенні на митну територію України станом на конкретну дату?

- Яке найменування та призначення товарів?

- Чи відповідають маркувальні дані дійсним товарним характеристикам товару?

- Чи відповідає якість виробу вимогам стандартів, технічних умов, наданим зразкам за органолептичними показниками?

- Які дефекти має конкретний товар? Чи є ці дефекти істотними? Чи можлива реалізація (експлуатація) товару за наявності виявлених дефектів?

- Які умови приймання, зберігання та відпуску товару?

- Чи відповідає маркування та пакування товару вимогам нормативно-технічної документації або зразкам?

- Яким підприємством і коли виготовлено товар (за умови наявності маркувальної інформації або відповідних супровідних документів)?

- Яким характеристикам відповідає товар відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності?

- Який розмір матеріальної шкоди, заподіяної власнику майна внаслідок пошкодження цього майна (при пожежі, залитті тощо)?

Особливості призначення товарознавчої експертизи:

Разом з документом про призначення експертизи (залучення експерта) експерту надається об'єкт дослідження. Громіздкі предмети досліджуються за місцеперебуванням. Якщо доступ до об'єктів обмежений, то орган (особа), який (яка) призначив (ла) експертизу (залучив (ла) експерта), зобов'язаний (а) забезпечити експерту можливість їх огляду. Огляд за потреби проводиться у присутності сторін у справі (інших зацікавлених осіб).

Об'єкти дослідження направляються експерту в пакуванні, що забезпечує їх збереження.

Якщо перед експертом поставлено питання про вартість товару (майна), орган (особа), який (яка) призначив (ла) експертизу (залучив (ла) експерта), як правило, зазначає, станом на який час належить розв'язувати поставлене питання.

На експертизу може бути поставлене питання про вартість відсутнього товару (майна). У таких випадках у документі про призначення експертизи (залучення експерта) зазначається про відсутність об'єкта та вказуються матеріали справи, на підставі яких повинна проводитись експертиза (рахунки, товарно-транспортні накладні, описи в позовних заявах, протоколах допиту потерпілих тощо).

У залежності від напрямів досліджень, які здійснюються з урахуванням вимог, використаних для експертної оцінки конкретного товару, товарознавча експертиза класифікується на наступні різновиди:

- ✓ експертиза кількості товару;
- ✓ експертиза якості товару;
- ✓ експертиза комплектності товару;
- ✓ експертиза споживчих властивостей товару;
- ✓ експертиза новизни товару;
- ✓ експертиза походження товару;
- ✓ експертиза нормативної бази на товари (нормативної документації);
- ✓ ідентифікація виду чи різновиду товару;
- ✓ експертизи вартості (ціни) товару та ступеня її зниження;
- ✓ експертиза рівня якості товару та ступеня його зниження;
- ✓ експертиза відповідності коду товару ТН ЗЕД;
- ✓ експертиза відповідності товару певній системі сертифікації;
- ✓ експертиза оптимальності структури асортименту товарів;
- ✓ експертиза конкурентоспроможності товару.

Правом на проведення експертизи можуть володіти експерти, що працюють в експертних установах і/або мають спеціальні дозволи (ліцензію) на експертну діяльність. Фізичні особи, перш ніж стати експертами, повинні отримати статус кандидата в експерти. Юридичного статусу експерта набувають кандидати, що відповідають певним вимогам, пройшли атестацію (сертифікацію) у відповідній системі або експертних організаціях.

Після атестації (сертифікації) експерти отримують документ (атестат або сертифікат), що підтверджує їх компетентність.

Обов'язковою умовою для отримання такого посвідчення є базова освіта претендента (митна, юридична, матеріалознавча, товарознавча, мистецтвознавча і ін.), знання основ митної справи і експертизи, знання ринкової кон'юнктури стосовно досліджуваних матеріалів і виробів, а також його висока кваліфікація, яка залежить від його інформаційної активності й інформованості - професійної, кваліметричної і культурної.

Експерти можуть входити до складу персоналу відповідних експертних організацій (наприклад, Торговельно-промислової палати України) або органів (центрів) з сертифікації, сертифікаційних випробувальних лабораторій тощо. Експерти повинні володіти достатньо глибокими знаннями і практичними навичками в таких сферах:

- ✓ вимоги нормативних документів системи стандартизації продукції (робіт, послуг);
- ✓ економічні і правові основи експертизи, сертифікації;
- ✓ нормативна документація, на відповідність якої проводиться експертиза;
- ✓ методи проведення експертизи;
- ✓ планування, організація і керівництво та проведення експертизи;
- ✓ організація спілкування під час проведення всіх етапів експертизи;
- ✓ практика проведення експертних досліджень, сертифікації, інспекційного контролю в країні і за кордоном;

✓ права, обов'язки і повноваження експерта.

Під час проведення експертизи товарів експерти повинні дотримуватися певних принципів, таких, як об'єктивність, незалежність, компетентність, системний підхід, ефективність, безпека для споживачів і навколишнього середовища.

Об'єктивність полягає в попередженні і/або усуненні суб'єктивізму під час проведення експертних оцінок. Дотримувати цей принцип непросто, оскільки в основі експертних оцінок, здійснюваних окремими експертами, спочатку закладені елементи суб'єктивізму.

Для подолання суб'єктивізму застосовуються певні засоби і методи.

До прийомів, спрямованих на подолання суб'єктивізму, відноситься формування експертних комісій за певними ознаками, наприклад, введення в їх склад фахівців одного профілю або навпаки - різних, взаємнодоповнюючих один одного профілів.

Незалежність експертів є найважливішим принципом, на якому базується їх об'єктивність. Суть принципу полягає у тому, що експерт повинен бути незалежним від будь-яких зацікавлених в результатах експертизи сторін. Зацікавленою стороною в даному випадку можуть бути як виробники, так і продавці товарів, і споживачі.

Компетентність експертів забезпечується їх підготовкою в певній сфері товарознавства і досвідом роботи з товаром. Для проведення товарознавчої експертизи необхідне, в першу чергу, глибоке знання товарів, їх хімічних та фізичних властивостей, а також процесів, що впливають на ці властивості. Крім того, експерт повинен добре розбиратися в питаннях технології виробництва товарів, організації і обліку руху товару, комерційної діяльності, ціноутворення, документознавства, маркетингу, менеджменту, права. Будь-яка навчальна інформація через певний час забувається і/або застаріває. Тому експерти повинні постійно підвищувати кваліфікацію шляхом самостійного вивчення наукової, навчальної і довідкової літератури, а також на курсах або семінарах з підвищення кваліфікації.

Системний підхід необхідний експерту при будь-яких експертних оцінках. Суть його полягає в узагальненні, угрупованні і приведенні в певну систему даних, необхідних для проведення експертизи. Наприклад, при експертній оцінці товарів дуже важливо уміти віднести їх до певної групи, підгрупи, виду, різновиду або типу. Така систематизація повинна ґрунтуватися на правильному виборі ознак угруповання і/або класифікації. При цьому дуже важливо, щоб ці ознаки мали принциповий, а не випадковий характер.

Принцип ефективності полягає у тому, що остаточні результати товарної експертизи повинні сприяти раціональному використанню товару, організації оптимального руху товару і скороченню витрат сировини, матеріалів, електроенергії, витрат праці, а також матеріальних і товарних втрат.

Безпечність товарів або пов'язаних з ними торгових послуг є одним з найважливіших принципів, на якому базується їх експертиза. При проведенні товарної експертизи експерти обов'язково повинні враховувати реальний і/або передбачуваний ступінь шкоди, яку наносять або можуть нанести надалі товари та пов'язані з ними торгові послуги життю, здоров'ю і майну споживачів, а також навколишньому середовищу.

Принцип безпеки покладений в основу екологічної експертизи, в завдання якої входить оцінка безпеки товарів для споживача і навколишнього середовища. Під час здійснення професійної діяльності експерт має право:

- ✓ ознайомлюватися з усіма, отриманими організатором експертизи, матеріалами, що стосуються об'єкта експертизи;

- ✓ звертатися до керівника - організатора експертизи з питань необхідності надання замовником експертизи додаткових матеріалів для здійснення всебічної та об'єктивної оцінки товарів;

- ✓ вимагати від адміністрації лабораторії забезпечення необхідних умов для роботи, оскільки специфіка експертної діяльності ставить певні вимоги до робочого приміщення, виробничого устаткування, режиму роботи і відпочинку тощо;

✓ здійснювати безпосередній огляд товару, необхідні вимірювання, аналіз та розрахунки;

✓ радитися з іншими членами експертної комісії, що беруть участь в проведенні комісійної експертизи, і звертатися до голови комісії або до керівника за консультацією;

✓ повідомляти керівника експертної установи про неможливість складання висновку експертизи у випадку, якщо вирішення питань експертизи виходить за межі його компетенції у напрямках спеціальних знань;

✓ формулювати особливу думку, яка додається до висновку експертизи;

✓ бути максимально самостійним, але не відстоювати «честь мундира» і вміти визнавати свої помилки, своєчасно виправляючи їх;

✓ протистояти зовнішньому впливу (від кого б він не виходив) або тиску думки більшості, тобто володіти нонконформізмом.

За результатами експертизи надається висновок експертного товарознавчого дослідження або висновок експерта (якщо проводилася судова експертиза). При проведенні судової експертизи так само враховуються вимоги процесуального законодавства щодо підпису про кримінальну відповідальність і вказівки інформації про судове провадження.

У вступній частині висновку експерта зазначаються основні відомості про експертизу (наприклад: дата надходження документа про призначення експертизи; найменування експертної установи та/або ім'я, прізвище, по батькові експерта; документ про призначення експертизи та ін.); відомості про об'єкти, що підлягають експертизі (наприклад, перелік об'єктів, що підлягають дослідженню, та зразків (у разі надходження); відомості про надані матеріали справи; спосіб доставки та вид упаковки досліджуваних об'єктів тощо); дані про експерта (експертів) та інші відомості.

У дослідницькій частині висновку експерта описуються процес дослідження та його результати, а також дається обґрунтування висновків з поставлених питань. Дослідницька частина повинна включати: • відомості

про стан об'єктів дослідження, застосовані методи (методики) дослідження, умови їх застосовування; • посилення на ілюстрації, додатки та необхідні роз'яснення до них; • експертну оцінку результатів дослідження. У заключній частині викладаються висновки за результатами дослідження у вигляді відповідей на поставлені запитання в послідовності, що визначена у вступній частині.

На кожне з поставлених запитань має бути дано відповідь по суті або вказано, з яких причин неможливо його вирішити.

За надання завідомо неправдивого висновку, за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків, а також за розголошення даних, що стали йому відомі під час проведення експертизи, експерт несе кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 2

Встановлено, що належне законодавче регулювання експертної діяльності державних або громадських інституцій, у тому числі і державних судових експертних установ, з класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД дозволить створити необхідні умови для проведення кваліфікованої та об'єктивної експертизи, зокрема задовольнить експертні потреби митних і податкових органів під час виявлення правопорушень і виникнення спірних питань, а також забезпечить дотримання принципу змагальності сторін і формування надійної доказової бази у провадженнях про порушення митного та податкового законодавства.

Запропоновано основні напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання проведення експертиз із визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД. При цьому констатовано, що експертиза з класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, незалежно від мети визначення коду, є лише засобом з'ясування характеристик, на яких ґрунтується визначення коду товарів, і за своїм завданням не може підміняти правозастосування (прийняття рішення про визначення коду товарів за УКТ ЗЕД); наголошено, що визначальні характеристики товару не мають правового характеру та потребують спеціальних знань, а тому можуть бути з'ясовані за допомогою відповідної експертизи – товарознавчої, транспортно-товарознавчої; окреслено коло суб'єктів, які можуть провадити експертну діяльність із класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, а саме державні або громадські інституції, у тому числі державні судово-експертні установи; сформовано основні пріоритети подальшого наукового й законодавчого опрацювання, зокрема щодо окреслення функцій суб'єктів, які можуть здійснювати експертну діяльність із класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, визначення основних завдань експертизи з класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, розроблення та впровадження відповідної методики, єдиної для усіх суб'єктів експертної діяльності.

РОЗДІЛ 3. МИТНА ЕКСПЕРТИЗА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Особливості митної політики в умовах воєнного стану

За оцінками Світового банку збитки України від війни уже сягають сотень млрд. доларів. Обсяги експортно-імпортних операцій впали, особливо на початку війни. При цьому в березні імпорт знизився суттєвіше, як результат, сформувалося плюсове сальдо в міжнародній торгівлі. З квітня імпорт та експорт почали нерівномірно зростати і ми отримали уже звичне для останніх років значне перевищення ввезення над вивезенням, що негативно впливає на платіжний баланс, стабільність вітчизняної валюти та і взагалі функціонування економіки. Важливо в умовах війни, за рахунок, в тому числі, і здійснення ефективної митної політики, забезпечити внутрішні потреби та оптимальний баланс між імпортом та експортом. Тому проводити дослідження у сфері митної справи, розробляти рекомендації для поліпшення її ефективності є актуальним завданням та має практичне значення.

Проблематика реалізації митної справи в Україні є активно досліджуваною у вітчизняній науковій літературі. Зокрема заслуговують на уваги доробки П. Пашка, О. Кузьміна, О. Гребельника, Н. Мережко, І. Крупки, А. Крисоватого та ін. Основний напрямок досліджень можна визначити як управління ризиками в розвитку митної системи, а також оцінка загроз зовнішнього середовища на здійснення ЗЕД. Зокрема аналізується, яким чином зміна підходів до митних формальностей впливає на зниження зовнішніх загроз.

З першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну держава почала реагувати на ситуацію, в тому числі здійснивши ряд заходів, що безпосередньо стосувалися ведення митної справи. Зокрема, уже 24 лютого Держмитслужбою були закриті усі пункти пропуску на кордонах з агресором та її поплічником Білоруссю (регламентовано Розпорядженням КМУ № 188-р

від 26.02.2022).

Проте основні рішення стосовно митної політики в нашій країні приймалися після того, як минув перший шок в населення та на ринках, а влада могла більш менш реально оцінювати стан справ та потенційні ризики, здійснювати виважені кроки по стабілізації внутрішньої ситуації. У березні Верховна Рада прийняла зміни до норм податкового та митного законодавств, спрямовані на стимулювання імпорту актуальних в умовах війни вантажів (продуктів, палива, «гуманітарки» тощо).

Наразі слід керуватися нижче приведеними способами митного оформлення:

Міністерство фінансів України

Митне оформлення товарів на період воєнного стану

- Митне оформлення можна здійснити в 2 способи:**
 - за спрощеним варіантом (процедура IM40EA)
 - за загальною процедурою
 - на кордоні
 - у будь-якому митному органі
- Тимчасово не застосовуються заходи нетарифного регулювання (крім державного експортного контролю)
- Для товарів за Переліком є можливість застосувати відстрочку сплати митних платежів на період воєнного стану + 3 місяці

QR code: [QR code]

Рис. 3.1. Митне оформлення під час воєнного стану

В додачу до закриття кордонів з ворожими країнами, уже постановою КМУ № 426 від 09.04.2022 р. було повністю заборонено ввіз російських

товарів на митну територію України, а ще до того постановою № 330 від 20.03.2022 р. КМУ надав право вибору спрощеного способу митного контролю та оформлення, за яким імпорту міг здійснюватися без справляння митних платежів, у тому числі ПДВ, акцизу та мита, через подання митному органу попередньої декларації без здійснення митного огляду, заходів нетарифного регулювання ЗЕД безпосередньо у пунктах пропуску. При цьому митне оформлення мало завершуватися за одну годину (замість чотирьох), а плата за здійснення митних формальностей поза місцем розміщення митних органів або у неробочий час відмінялася. Таке рішення мало розвантажити пункти пропуску та пришвидшити доставку стратегічно важливого імпорту в Україну - в кінцевому випадку так і сталося.

Крім того, товари, які можуть належати до культурних цінностей, психотропних чи наркотичних речовин, радіоелектронних засобів, товарів військового чи подвійного використання, небезпечні відходи могли пропускатися через кордон лише за наявності заяви про відсутність по відношенню до них заборон та обмежень.

Важливим кроком, на наш погляд, був перегляд можливостей завезення гуманітарної допомоги.

Гуманітарна допомога - адресна безкоштовна допомога, що надається донорами із гуманних мотивів, в тому числі для підготовки до захисту держави у разі збройної агресії чи конфлікту (ЗУ "Про гуманітарну допомогу").

На митну територію нашої країни дозволяється імпорту предметів гуманітарної допомоги, які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю. «Гуманітарка» пропускається у першочерговому порядку без попереднього декларування та без сплати митних платежів за умови наявності її одержувача (п.2 Порядку митного оформлення вантажів гуманітарної допомоги, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 року № 544).

Оформлення гуманітарного вантажу здійснюється отримувачем

самостійно або митним брокером. Заява на декларування у довільній формі подається до митниці за місцем оформлення (п. 4 Порядку).

Декларанти забезпечують подачу документів по «гуманітарці» згідно з графіком, затвердженим митницею. При цьому на паперовому носії, наприклад, декларацій чи інших товаросупровідних документах обов'язково має бути позначка «Гуманітарна допомога. Продаж заборонено».

Товари гуманітарної допомоги підлягають заходам офіційного контролю (ст. 319 МКУ) в установленому порядку. Ці заходи здійснюються першочергово та безкоштовно (ст. 9 ЗУ "Про гуманітарну допомогу").

При імпорті чи транзиті гуманітарна допомога звільняється від сплати ввізного мита (ст. 287 МКУ).

На період воєнного стану для імпорту гуманітарної допомоги не застосовуються стандартні процедури митного оформлення, що діяли до початку повномасштабної війни. При пропуску товарів подвійного призначення, що ввозяться як «гуманітарка», введено вимогу про надання гарантійного листа, наприклад, від військової адміністрації, правоохоронного органу чи іншого військового формування за формою, що визначена Постановою КМУ № 174 від 01.03.2022. Товари, що належать до групи 27 митного тарифу (нафта, паливо тощо), визнаються гуманітарною допомогою та передаються на потреби сил оборони. На окремі товари групи 27 (бензин, дизель, скраплений газ) було знижено (до нуля) ставку акцизу та зменшено ПДВ при імпорті.

Постановою №330 Уряд прирівняв бронежилети та каски до гуманітарної допомоги. Крім цього до переліку «гуманітарки» увійшли: переносні радіостанції нецивільного призначення; пластини до бронежилетів; квадрокоптери нецивільного призначення; безпілотні літальні апарати; монокуляри та інші оптичні труби; біноклі; збільшувачі нецивільного призначення; магніфери; приціли нецивільного призначення; коліматорні приціли; прилади нічного бачення; тепловізори.

З 1 квітня 2022 року повністю звільнили від оподаткування імпорту фізичними особами легкових автомобілів, а також ввезення товарів суб'єктами, які зареєстровані платниками єдиного податку I-III груп. Цей крок був, в основному, спрямований для забезпечення потреб сил оборони у транспорті, а також підтримку бізнесу, що здійснює ЗЕД.

Однак, якщо скасування платежів для певних категорій підприємницької діяльності мала ефект, то пільгове розмитнення авто більшість цивільних використали для покупки автомобілів для власних потреб. При цьому окремі посередники отримали непогані прибутки, а держава втратила потенційні надходження до бюджету. Саме, в тому числі, по цій причині пільгове розмитнення товарів та авто було відмінено з 1 липня.

В умовах війни уряд встановив нові правила експорту певної номенклатури сільськогосподарської, та пов'язаної з нею продукції. Зокрема запроваджено заборону на експорт вівса; гречки, проса, солі, цукру, жита, живої рогатої худоби та продуктів їх переробки. Дозволено експортувати, за наявності спеціальних дозволів кукурудзу; пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин); яйця курей; м'ясо курей; соняшникову олію. Для збереження рівноваги на внутрішньому ринку міндобрив, Кабмін ввів заборону на вивіз добрив. Так діє нульова квота (або фактично заборона) для експорту: добрив мінеральних або хімічних, фосфорних (код УКТ ЗЕД 3103); добрив мінеральних або хімічних, азотних (код УКТ ЗЕД 3102); добрив мінеральних або хімічних із вмістом 2 чи 3 поживних елементів: азоту, фосфору та калію; інших добрив (код УКТ ЗЕД 3105); добрив мінеральних або хімічних, калійних (код УКТ ЗЕД 3104). Слід відмітити, що нові митні правила не застосовувалися на спирт, тютюн, алкогольні та тютюнові вироби, замінники тютюну тощо. Були передбачені спрощення митних процедур при імпорті фармацевтичної продукції, але тимчасово заборонений експорт препаратів крові - альбуміну та імуноглобуліну. Висновки та перспективи подальших досліджень. Оцінюючи митну справу в Україні у воєнний час можна зробити загальний висновок, що уряду вдалося забезпечити митну безпеку країни,

перешкодити виникненню дефіциту та організувати роботу структурних підрозділів митниці, зокрема і пунктів пропуску. Особливої уваги потребує дослідження функціонування «зернового коридору», яке повноцінно можливо буде здійснити у післявоєнний період. Але поряд з кроками, що здійснює Україна, суттєвого значення набувають заходи ЄС, направлені на підтримку нашої держави. Зокрема, мова йде про рішення Європейського союзу про скасування з 4 червня на рік усіх мит на українські товари та запровадження з 1 жовтня 2022 року режиму спільного транзиту так званого «митного безвізу», який передбачає, що український бізнес має можливість переміщати товари по ЄС за принципом: один транспорт – одна декларація – одна гарантія. Саме ефективна власна митна політика за підтримки іноземних партнерів дозволить Україні з найменшими потрясіннями пройти шлях до нашої перемоги.

3.2. Основні напрями митної експертизи в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану формування та реалізація відповідної митної політики України набуває особливої значущості. Це пов'язано з необхідністю виконання низки завдань, які реалізуються як в безпековій, так і фінансово-економічній, соціальній та інших площинах.

Воєнний стан вимагає своєчасного та швидкого вирішення ряду питань у митній сфері, що пов'язані з переміщенням товарів, тарифним регулюванням, митним контролем та перевіркою, митним декларуванням, дотриманням технічних та санітарних умов тощо. Водночас виклики сучасності вимагають посилення безпекових аспектів роботи митниць та зміщення акцентів щодо реалізації основних завдань митної політики держави.

Слід дослідити ключові завдання митної політики України, тенденції товарообігу країни і сформулювати першочерговість виконання та реалізації завдань митної політики залежно від їх значимості в умовах воєнного стану.

Митна політика України є важливим елементом її зовнішньоекономічної стратегії і має значний вплив на економіку країни. Ефективність реалізації її завдань має великий потенціал для підтримки національного виробництва, захисту прав споживачів, регулювання зовнішньої торгівлі та боротьби з незаконним переміщенням товарів через кордон. Серед пріоритетних напрямів державної митної політики Міністерством фінансів України окреслено такі: «сприяння безпеці та міжнародній торгівлі; сприяння ефективному справлянню митних платежів; розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі; захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї; підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва».

Втім в умовах воєнного стану та постійного впливу ендегенних та екзогенних чинників є необхідність переглянути першочерговість реалізації завдань митної політики, особливо з огляду на зміну тенденцій товарообігу України (таблиця 1).

Таблиця 3.1. Товарообіг України у 2017–2022 роках, млн дол. США

Рік	Товарообіг	Сальдо	Імпорт	Експорт
2017	92 797	–6 277	49 537	43 260
2018	104 204	–9 547	56 875	47 329
2019	110 476	–10 353	60 414	50 061
2020	103 429	–5 040	54 234	49 195
2021	141 377	–5 201	73 289	68 088
2022	103 676	–15 331	59 503	44 173

В умовах воєнного стану та швидких змін у міжнародному торговому середовищі митна політика повинна відповідати новим викликам, які виникають через зміни у виробництві та торгівлі, а також має враховувати міжнародні стандарти та забезпечувати національну безпеку.

Аналіз експортно-імпоротної діяльності України в контексті зовнішньої торгівлі дає підстави стверджувати, що у 2022 році відбулося кардинальне зниження товарообігу, яке викликане дією воєнного стану в країні й наявністю низки внутрішніх та зовнішніх шоків.

Серед ключових чинників зниження товарообігу в Україні у 2022 році можна назвати фінансово-економічні наслідки попередніх років, безпосередньо, ускладнення економічних умов та зниження попиту на низку товарів і послуг.

Втім найбільш вагомими чинниками виступають внутрішні та зовнішні шоки, загрози та геополітичні й геоекономічні ризики, що викликані реаліями сьогодення.

В умовах воєнного стану посилюються внутрішні проблеми в економіці України, серед яких: нестабільність курсу національної валюти, зростання інфляції, брак інвестицій в економіку країни тощо.

Вагомий вплив на зменшення товарообігу має міжнародна ситуація та політичні чинники, зокрема відносини з ключовими партнерами. Значна частина зовнішньої торгівлі стала неможливою або обмеженою, що також суттєво вплинуло на загальний товарообіг країни. Утім зусилля щодо розвитку альтернативних ринків і збільшення співпраці з іншими країнами можуть допомогти зменшити вплив цих чинників на економіку України у майбутньому.

Враховуючи реалії воєнного стану, Україна повинна мати на меті покращення митних процедур та налагодження партнерських взаємовідносин із країнами світу, а також закріпити за собою позиції активного учасника світового ринку, який має можливість пропонувати якісні товари з високою доданою вартістю, а не тільки сировину. У цьому аспекті захист та підтримка українського бізнесу, українських виробників зможе забезпечити їх безперебійну роботу й збереження конкурентних позицій на міжнародному ринку навіть в умовах війни. Спрощення митних процедур під час імпорту також матиме свій ефект – дасть змогу оптимізувати задоволення потреб громадян України та забезпечити потреби в оборонному секторі.

Митна політика в умовах воєнного стану має бути спрямована на забезпечення національної безпеки та підтримку економічного розвитку країни. Ключовими завданнями в досягненні цієї мети вбачаються:

Забезпечення безпеки державного кордону: митна служба повинна забезпечувати надійний контроль за переміщенням людей та товарів через державний кордон, що є ключовим аспектом забезпечення національної безпеки.

Контроль за переміщенням товарів, що можуть бути використані для військових цілей: митна служба повинна контролювати переміщення товарів, які можуть бути використані для військових цілей, таких як зброя, вибухові матеріали, радіоактивні речовини тощо.

Забезпечення потреб національної економіки: митна політика повинна сприяти забезпеченню потреб української економіки в умовах обмеженого доступу до зовнішніх ринків, шляхом захисту українського виробництва та стимулювання експорту українських товарів.

Захист інтересів військових: митна служба повинна забезпечувати надійний контроль за переміщенням товарів та людей, які пов'язані з військовими операціями, а також забезпечувати підтримку військових, що перетинають кордон.

Забезпечення доступу до гуманітарної допомоги: митна політика повинна забезпечувати надійний контроль за переміщенням гуманітарної допомоги через державний кордон, що є важливим аспектом забезпечення життєво необхідних речей.

Забезпечення фіскальних інтересів держави: митні платежі є одними з основних джерел наповнення доходів державного бюджету і в умовах воєнного стану виступають вагомим джерелом фінансування видатків.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в умовах воєнного стану змінюється першочерговість виконання та реалізації завдань митної політики залежно від їх значимості. Акценти зміщуються в бік забезпечення безпеки державного кордону, інтересів національної економіки та військових. І при цьому на передній план виходять питання: проведення митних процедур учасників зовнішньоекономічної діяльності; дієвості та ефективності роботи митних органів держави і безпосередньо їх діяльність щодо контролю за

надходженням митних платежів до бюджету; формування та реалізації законодавчих ініціатив, які спрямовані на покращення митних формальностей.

Окрім цього, в період воєного стану актуальності набирає транспортно-товарознавча експертиза – це процес дослідження рухомого складу рейкового, водного та повітряного транспорту та їх складників, що проводиться особами (експертами), які володіють спеціальними знаннями у галузі товарознавства для перелічених вище видів транспорту з метою встановлення фактичних даних, які мають значення для справи.

Предметом транспортно-товарознавчої експертизи є фактичні дані, що встановлюються за результатами проведення натурного обстеження рухомого складу залізниці, міського та промислового рейкового транспорту, об'єктів водного транспорту, літальних апаратів (ЛА) всіх типів та призначення та їх складників та/або вивчення наявних в матеріалах справи даних.

Об'єктами транспортно-товарознавчої експертизи є: – технічно справний рухомий склад залізниці, міського та промислового рейкового транспорту, об'єкти водного транспорту всіх типів, ЛА всіх типів; – аварійно пошкоджений рухомий склад залізниці, міського та промислового рейкового транспорту, об'єкти водного транспорту всіх типів, ЛА всіх типів; – складники рухомого складу залізниці, міського та промислового рейкового транспорту, об'єкти водного транспорту всіх типів, ЛА всіх типів.

Завдання, що вирішуються транспортно-товарознавчою експертизою До типових завдань, що вирішуються транспортно-товарознавчою експертизою відносяться:

- визначення ринкової вартості перелічених вище об'єктів, їх складників у разі відчуження;
- визначення розміру матеріального збитку, заподіяного власнику виробу в результаті пошкодження;
- визначення вартості об'єктів, їх складників, що ввозяться на митну

територію України;

- визначення вартості відокремленого об'єкту в складі основних засобів юридичних осіб;

- визначення року виготовлення об'єкту і його складників (питання вирішується комплексно із залучення експертів-трасологів);

- визначення комплектності та укомплектованості об'єкта відповідно до нормативно-технічної документації його виробника;

- визначення типу, моделі, версії об'єкта;

- класифікації об'єкта (його складників) відповідно до Українського класифікатора товарів зовнішньоекономічної діяльності.

Наведений вище перелік задач, що вирішуються при проведенні транспортно-товарознавчої експертизи не є вичерпним, в кожному конкретному випадку слідством або судом можуть бути поставлені завдання, що мають більш вузьку направленість, наприклад визначення ступеню зносу складової або виду ремонту, який необхідний для відновлення працездатності складової.

Особливості призначення транспортно-товарознавчої експертизи У загальному випадку транспортно-товарознавча експертиза проводиться за результатами візуального обстеження об'єкта. В окремих випадках під час проведення візуального обстеження об'єкта може виникнути потреба в проведенні його часткового розбирання (для покращення доступу до пошкоджених складників), а також проведення діагностики його основних складників таких, особлива тих, до яких висуваються підвищені вимоги щодо надійності та працездатності, а також таких, які мають обмежений ресурс по строку або напрацюванню. Виконання такого роду перевірки вимагає використання відповідного спеціалізованого обладнання.

На момент проведення діагностування, обладнання повинно бути сертифікованим та мати документальне підтвердження проходження періодичної метрологічної повірки (копії вказаних документів мають бути надані експерту).

Разом з тим, транспортно-товарознавча експертиза може виконуватися без надання для огляду об'єкта дослідження.

У цілому перелік документів, що необхідні при проведенні транспортно-товарознавчої експертизи залежить від виду оцінюваного майна. Так при оцінці рухомого складу залізниці, міського та промислового рейкового транспорту необхідно надати у розпорядження експерта:

- формуляр (паспорт) виробу та формуляри (паспорти) його складників;
- акт про пошкодження рухомого складу ВУ-25М;
- акт про технічний стан вагону ГУ-106;
- належним чином завірені копії журналу або витягу з журналу форми ТУ-152, а за потреби журналів ВУ-100, ДУ-2 (ДУ-3);
- належним чином завірену копію реєстраційної картки вагону;
- документи, що підтверджують право власності.

При оцінці об'єктів водного транспорту (ОВТ) необхідно надати у розпорядження експерта:

- класифікаційні свідоцтва;
- свідоцтва про право власності на ОВТ;
- мірильні свідоцтва;
- свідоцтва про іспити і огляд сталевих тросів перед введенням їх в експлуатацію;
- свідоцтва про безпеку суден спеціального призначення;
- акти щорічного огляду механічних установок (суднових ліфтів), сертифікат на якір тощо;
- санітарні журнали, суднові санітарні свідоцтва;
- ліцензію на право користування судновою радіостанцією і інші документи відповідно до Регламенту радіозв'язку тощо;
- інформацію щодо технічного стану об'єкта дослідження, його комплектності та укомплектованості станом на дату оцінки;
- інформацію щодо проведення поточних, капітальних або регламентних ремонтів на судні;

- таблиці замірів основних груп зв'язків корпусу судна;
- нормативні значення товщини обшивки на корпус;
- граничні значення товщини обшивки при яких судно не може бути допущено для подальшої експлуатації; – інформація щодо докової ваги судна тощо.

При оцінці літальних апаратів необхідно надати у розпорядження експерта:

- формуляр (паспорт) виробу та формуляри (паспорти) його складників;
- сертифікат літної придатності;
- сертифікат типу ЛА.

Вище наведено базовий перелік необхідного, що забезпечить надання обґрунтованої відповіді на типові питання транспортно-товарознавчої експертизи. В окремих випадках, коли слідством або судом будуть поставлені питання вузької спрямованості або по одиничним (унікальним) об'єктам, перелічені вище переліки можуть бути доповнені з врахуванням особливостей поставленого завдання.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ 3

Практика застосування митних процедур забезпечення зовнішньоекономічної діяльності передбачає сукупність міроприємств із оформлення та контролю за переміщенням товарів, послуг чи інших об'єктів, а також порядок нарахування та сплати митних платежів. Війна значно змінила організацію роботи Держмитслужби, що проявилось у прийнятті та зміні цілої низки нормативно-правових документів.

Реформування роботи митної служби, впорядкування реалізації митних формальностей є тими завданнями, що і до війни перебували у пріоритеті держави.

Враховуючи важливість ЗЕД для України як учасника глобального ринку, а також вітчизняного бізнесу, який здатен запропонувати світу якісний товар із високою доданою вартістю, а не лише сировину, робота над впорядкуванням митних процедур має тривати і надалі. Лише захист і підтримка національного товаровиробника забезпечать їх безперебійну роботу та утримання конкурентних позицій на світовому ринку навіть за умов війни, а спрощення митних процедур в процесі здійснення імпорту значно оптимізує забезпечення потреб і громадян України, і сил оборони.

РОЗДІЛ 4. ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ ТА ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ УЧАСТІ У ЗДІЙСНЕННІ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

4.1. Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби

На сьогодні Спеціалізована лабораторія з питань експертизи та досліджень Держмитслужби для проведення своєї діяльності визначена як спеціалізований орган з питань експертиз і досліджень в системі територіальних органів Держмитслужби.

Зоною діяльності лабораторії є вся територія України, а її випробувальні підрозділи розташовані в містах Київ, Дніпро, Львів, Одеса, Сєвєродонецьк, Ужгород та Харків.

За рівнем кількості вимірюваних показників та спектру товарів, дослідження яких проводяться, СЛЕД Держмитслужби перебуває на рівні передових акредитованих експертних установ України. Усі види досліджень проводяться з необхідними показниками точності.

Оснoву експертної діяльності СЛЕД Держмитслужби складають дослідження фізико-хімічних показників, гемологічні експертизи, криміналістичні і інженерно-технічні дослідження, товарознавча експертиза товарів і оцінка колісних транспортних засобів.

Спеціалізована лабораторія відповідно до покладених на неї завдань:

- 1) організовує роботу щодо проведення досліджень (аналізів, експертиз) у податковій та митній сферах;
- 2) здійснює експертне забезпечення контролю за додержанням і виконанням вимог законодавства у податковій та митній сферах;
- 3) проводить дослідження (аналізи, експертизи) проб (зразків) товарів у рамках процедур податкового, митного контролю та оформлення з метою встановлення характеристик, визначальних для:

ідентифікації (визначення складу, фізичних, фізико-хімічних характеристик тощо) товарів;

класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД;

перевірки задекларованої митної вартості товарів;

встановлення країни походження товарів;

встановлення належності товарів до таких, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори, сильнодіючі чи отруйні речовини;

встановлення (перевірки) достовірності даних, зазначених у сертифікаті про походження товару з України;

4) забезпечує відповідно до законодавства участь спеціалістів Спеціалізованої лабораторії у здійсненні митного контролю та оформлення;

5) здійснює експертне забезпечення заходів Держмитної служби щодо запобігання та протидії контрабанді, а також боротьбі з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства;

6) проводить експертизи під час провадження у справах про порушення митних правил з метою з'ясування питань, що виникають, та отримання доказів, необхідних для розгляду цих справ;

7) здійснює відповідно до законодавства попередню оцінку майна, вилученого, конфіскованого за порушення митного та податкового законодавства;

8) контролює дотримання посадовими особами територіальних органів Держмитної служби встановленого порядку взяття (надання) та доставки проб (зразків) товарів для проведення досліджень;

9) у встановленому порядку вносить пропозиції щодо відбору проб (зразків) товарів посадовими особами територіальних органів Держмитної служби, а у разі необхідності - бере участь у відборі проб (зразків) товарів;

10) у встановленому порядку бере участь у проведенні огляду товарів і транспортних засобів;

11) веде облік результатів експертної роботи, узагальнює, аналізує і

систематизує експертну практику;

12) бере участь у розробці і наповненні профілів ризику. Здійснює аналітичну роботу з метою виявлення та оцінки ризиків, умов і факторів, що зумовлюють їх виникнення;

13) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Спеціалізованої лабораторії, готує та вносить Держмитна служба пропозиції щодо його вдосконалення. Приймає участь у розробці проектів нормативно-правових актів з питань, що належать до компетенції Спеціалізованої лабораторії;

14) веде статистичну звітність, забезпечує подання звітності до Держмитна служба України, інших уповноважених органів звітності. Розробляє форми звітності з питань, віднесених до компетенції Спеціалізованої лабораторії;

15) впроваджує у роботу Спеціалізованої лабораторії науковий та практичний досвід експертної діяльності зарубіжних експертних установ. Бере участь у межах повноважень, визначених Держмитна служба України, у реалізації міжнародних проектів та програм міжнародної технічної та іншої допомоги;

16) у встановленому законодавством України порядку здійснює обмін документами та інформацією (у тому числі електронною) з іншими державними органами;

17) звертається до суду у випадках, передбачених законодавством;

18) надає консультації у межах компетенції Спеціалізованої лабораторії відповідно до Податкового та Митного кодексів України;

19) бере участь у міжлабораторних порівняльних випробуваннях з іншими експертними установами (організаціями) та випробувальними, а також організовує та проводить міжлабораторні порівняння результатів вимірювань в підрозділах Спеціалізованої лабораторії;

20) здійснює організацію, координацію, нормативне та методичне забезпечення роботи відокремлених підрозділів Спеціалізованої лабораторії,

спеціалістів-експертів на окремих робочих місцях та контроль за їх діяльністю;

21) здійснює навчально-методичну роботу, проводить зустрічі, наради, семінари тощо з питань експертної діяльності;

22) надає методичну і практичну допомогу структурним підрозділам та територіальним органам Держмитної служби з питань експертної роботи;

23) розробляє методики та методичні рекомендації щодо проведення досліджень, взяття проб (зразків) товарів й інших питань, віднесених до компетенції Спеціалізованої лабораторії, готує довідники, посібники та інші інформаційні матеріали для методичного забезпечення експертної діяльності;

24) виконує функції робочого органу Експертно-кваліфікаційної комісії Держмитної служби. Веде реєстр атестованих експертів Держмитної служби;

25) забезпечує експлуатацію, збереження, обслуговування, ремонт і списання технічних засобів, засобів вимірювальної техніки, випробувального обладнання відповідно до вимог технічної документації, а також вживає заходів щодо оснащення Спеціалізованої лабораторії цими засобами;

26) здійснює заходи щодо атестації та акредитації Спеціалізованої лабораторії на право проведення досліджень показників об'єктів та метрологічного забезпечення (півірка та атестація) засобів вимірювальної техніки та випробувального обладнання;

27) здійснює діяльність, пов'язану з обігом (придбання, використання, зберігання, перевезення, знищення) наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, відповідно до ліцензійних умов та використовує їх під час проведення досліджень;

28) забезпечує дотримання єдиної технічної політики у сфері оцінки відповідності та єдності вимірювань при здійсненні своєї діяльності. Дотримується вимог нормативно-технічних документів, методик, інструкцій з питань досліджень (експертиз), забезпечує функціонування системи управління якістю;

29) забезпечує використання, експлуатацію інформаційних,

телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур;

30) здійснює інші визначені законами України повноваження, покладені на Держмитну службу.

Щорічно СЛЕД Держмитслужби проводить дослідження більше 40 тис. зразків товарів широкого спектру.

Отримання Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень Держмитслужби чергового атестату акредитації є засвідченням Національним агентством акредитації України компетентності її експертних підрозділів відповідно до вимог ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT) у сфері випробування харчової та кормової продукції, спирту, напоїв та компонентів для їх виготовлення, тютюну і тютюнових виробів, біологічно-активних речовин, лікарських засобів, ветеринарних препаратів, засобів захисту рослин, неорганічних речовин, продуктів органічної та неорганічної хімії, керамічних виробів, металів та виробів з них, мінеральних палив, нафти та нафтопродуктів, лакофарбових матеріалів, парфумерно-косметичної продукції, паперової та текстильної продукції, полімерних матеріалів, криміналістичної та інженерно-технічної експертизи.

Отримання зазначеної акредитації надасть Спеціалізованій лабораторії з питань експертизи та досліджень Держмитслужби можливість більш тісного співробітництва з експертними установами Всесвітньої митної організації, що в свою чергу, дозволить значно покращити експертне забезпечення митниць Держмитслужби

Експертиза призначається, якщо для з'ясування питань, що виникають у справі про порушення митних правил, виникла потреба у спеціальних знаннях з окремих галузей науки, техніки, мистецтва, релігії тощо. Зазначена експертиза не є судовою експертизою.

Посадова особа органу доходів і зборів, у провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил на підставі статей 515, 516 МК України призначає експертизу.

В діяльності митних органів, яка пов'язана із здійсненням експертизи, можна виділити два напрями: здійснення експертизи підчас митного контролю і митного оформлення і експертиза при здійсненні провадження в справах про порушення митних правил.

На сьогодні Спеціалізована лабораторія та її структурні підрозділи фактично є суб'єктам здійснення експертизи при митному контролі і митному оформленні, а під час провадження в справах про порушення митних правил звернення до цих установ є недоцільним, оскільки вони не мають статусу державних експертних установ і не можуть надавати висновки, що будуть залучені до справи як докази.

Метою проведення експертизи є отримання науково обґрунтованого, належним чином процесуально оформленого висновку експерта про виявлені ним факти, які разом з іншими джерелами доказів будуть оцінені посадовою особою органу доходів і зборів чи судом.

Експертами (лат. ехрегііз – знаючий, досвідчений) прийнято називати універсально освічених людей, що володіють як енциклопедичними пізнаннями, так і спеціальними знаннями, професійними навичками і досвідом.

У Митному міститься стаття «Залучення спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю», її зміст не можна вважати таким, що розкриває статус експерта, оскільки, як видно з тексту статті, вона регламентує переважно питання відшкодування витрат, що пов'язані з їхньою участю у здійсненні митного контролю.

Стаття 327 Митного кодексу України вказує, що у разі потреби для участі у здійсненні митного контролю можуть залучатися спеціалісти та експерти.

Спеціалізована лабораторія відповідно до покладених на неї завдань має право:

1) залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань вчених і фахівців, спеціалістів органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками), представників інститутів громадянського суспільства, а також експертів і спеціалістів з інших експертних установ (організацій), за їх згодою, для вирішення завдань, покладених на Спеціалізовану лабораторію;

2) одержувати в установленому законодавством порядку інформацію, документи і матеріали від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та їх посадових осіб;

3) скликати наради, утворювати консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби (ради, комісії, робочі групи тощо) для сприяння здійсненню покладених на неї завдань;

4) користуватися в установленому порядку базами даних Держмитної служби, державною системою урядового зв'язку та іншими технічними засобами;

5) створювати та використовувати власні інформаційні бази даних з метою виконання завдань, покладених на Спеціалізовану лабораторію;

6) контролювати в межах компетенції дотримання вимог податкового та митного законодавства;

7) брати участь, у разі потреби та в установленому порядку, у здійсненні митного контролю та оформлення;

8) вчиняти правочини, спрямовані на забезпечення виконання функцій Спеціалізованої лабораторії.

4.2. Вимоги до кваліфікації залучених спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю

Залучення спеціалістів та експертів здійснюється керівником органу доходів і зборів або його заступником за погодженням з керівником підприємства, установи, організації, де працює спеціаліст чи експерт. Спеціалісти та експерти, які залучаються до участі у здійсненні митного контролю, мають право на відшкодування витрат, пов'язаних з їхньою участю у здійсненні митного контролю, за ними зберігається середня заробітна плата за місцем роботи на час такої участі.

Стаття 502 Митного кодексу України визначає, що експертом може бути особа, яка має необхідні знання для надання відповідного висновку. Експерт призначається посадовою особою митного органу, в провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил, у разі потреби в спеціальних знаннях.

Експерт зобов'язаний надати об'єктивні висновки з поставлених перед ним питань.

Експерт має право: ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи; заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для надання висновків.

Відповідно до вимог ст. 516 МК України, до призначення експерта для проведення експертизи органу доходів і зборів посадовою особою з'ясовуються необхідні відомості щодо його професіоналізму і компетентності, наприклад, повноваження експертної установи або експерта (спеціаліста), стаж роботи експерта, досвід у вирішенні питань, що становлять предмет експертизи.

Поставлені перед експертом питання та його висновок не повинні виходити за межі спеціальних знань експерта. Експерт надає висновок у письмовій формі від свого імені. У висновку викладаються суть проведеного ним дослідження та обґрунтування відповіді на поставлені запитання.

Висновок експерта не є обов'язковим для посадової особи органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил. У разі незгоди цієї особи з висновком експерта у постанові, яка виноситься у справі, повинно міститися обґрунтування такої незгоди.

У разі неналежної якості або повноти висновку експерта може бути призначена повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (експертам).

Найбільш важливими питаннями, які ставляться перед експертом є:

- класифікація товару згідно з УКТЗЕД;
- визначення митної вартості товарів;
- оцінка ринкової вартості товарів, виходячи з їх якісних показників (марки, сорту, виду, натуральності матеріалів тощо);
- ідентифікація справжності митних печаток, штампів та інших знаків митного забезпечення товарів і документів;
- встановлення екологічної й експлуатаційної безпеки товарів;
- визначення хімічного складу і фізичної структури товарів (речовин);
- визначення характеру товару (ліцензійний, підакцизний, подвійного призначення);
- установа можливості реалізації товарів, звернених у державну власність, і визначення їхньої споживчої вартості;
- ідентифікація наркотичних і психотропних речовин;
- визначення країни походження товару;
- діагностика коштовностей, антикваріату, музейних цінностей та ін.

Про призначення експертизи посадова особа органу доходів і зборів виносить постанову, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

Постанова повинна містити, крім загальних відомостей (часу, місця її винесення, ким її винесено), фактичні дані, що свідчать про підстави проведення й визначальні реальні умови проведення конкретної експертизи.

У ній викладаються обставини справи, у зв'язку з якими виникла потреба у використанні спеціальних знань, зазначається, проведення якої експертизи потрібне, назва експертної установи або прізвище, ім'я й по батькові експерта (спеціаліста), якому доручено проведення експертизи, перераховуються об'єкти експертизи – матеріали справи, надані в розпорядження експерта, товари, транспортні засоби, окремі документи й інші матеріали справи, що містять інформацію, яка має відношення до предмета експертизи й потрібна для надання висновку, і встановлюється предмет експертизи, тобто формулюються питання, що підлягають вирішенню.

У постанові повинно бути чітко сформульоване питання, індивідуалізовано надані експерту предмети, зазначено безпосередні об'єкти експертизи (наприклад, точно зазначено підписи, відбитки печаток, що підлягають дослідженню, а також порівняльні й допоміжні матеріали). Бажано зазначити вид упаковки й опис наданих для експертизи об'єктів.

Посадова особа митного органу зобов'язана на вимогу експерта ознайомити його з матеріалами справи, що мають відношення до предмета експертизи, розглянути його клопотання про надання додаткових матеріалів, потрібних для підготовки висновку, а також надати йому можливість з'ясувати в особи, яка притягується до відповідальності, або свідка питання, які відносяться до предмета експертизи.

Якщо експерт під час проведення експертизи виявить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких йому не було поставлено запитань, він має право викласти ці обставини у своєму висновку. У разі недостатньої якості або повноти висновку експерта може бути призначена додаткова експертиза, проведення якої може доручатись тому ж експерту (спеціалісту), або повторна експертиза, проведення якої доручається іншому експерту (спеціалісту).

Призначення таких експертиз повинно бути обґрунтоване у відповідних постановках з посиланням на ті положення з висновку експерта, який

проводив первинну експертизу, що викликали сумнів, а також з викладенням обставин справи, на підставі яких поставлено під сумнів достовірність висновків експерта.

З метою забезпечення проведення такої процесуальної дії, як експертиза, посадова особа органу доходів і зборів, в провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, має право відбирати в осіб, які притягуються до відповідальності за порушення митних правил, зразки підпису, почерку, а також брати проби та зразки товарів.

У разі потреби взяття проб та зразків може проводитися також у інших осіб, свідчення та участь яких у вивченні та оцінці обставин порушення митних правил можуть мати істотне значення для провадження і розгляду справи.

Взяття проб і зразків здійснюється після остаточного визначення щодо необхідності проведення експертизи, виду експертизи й відповідно які саме зразки і проби підлягають відбору.

Особа, щодо якої порушено справу про порушення митних правил, її представники, захисник, мають право клопотатися перед органом доходів і зборів, посадова особа якого здійснює провадження у зазначеній справі, про взяття проб та зразків для проведення експертизи.

У разі відмови у задоволенні такого клопотання органу доходів і зборів повинен письмово повідомити про це особу, яка подала клопотання, з вмотивованим обґрунтуванням причин відмови.

Взяття проб і зразків здійснюється на підставі постанови про взяття проб та зразків, винесеної посадовою особою органу доходів і зборів, у провадженні або на розгляді в якої перебуває справа про порушення митних правил, форма якої встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Взяття проб і зразків проводиться в присутності двох понятих, у разі потреби також може залучатися експерт.

Постанова про взяття проб та зразків перед проведенням взяття проб і

зразків пред'являється особі, у якої вони беруться, про що в постанові вчиняється відповідний запис.

Про одержання проб і зразків складається протокол, форма якого встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів. Рішення про призначення експертизи є обов'язковим для експерта, а також для посадових осіб підприємства, де працює експерт.

Висновки до розділу 4

Отже, у митній службі України створюються Центральна митна лабораторія, яка є спеціалізованою митною установою, і митні лабораторії, які є структурними підрозділами регіональних митниць, митниць.

Центральна митна лабораторія здійснює науково-методичне керівництво митними лабораторіями.

Центральній митній лабораторії, митним лабораторіям надається право на здійснення експертної діяльності в межах питань, віднесених до компетенції митної служби.

Створення, реорганізація та ліквідація Центральної митної лабораторії і митних лабораторій здійснюються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Положення про Центральну митну лабораторію та положення про митні лабораторії затверджуються наказами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У роботі наведено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення проблемних питань щодо науково-методичних підходів та обґрунтування практичних рекомендацій з удосконалення митної експертизи товарів.

На підставі проведеного дослідження з'ясовано наступне:

Питання визначення сутності та особливостей митних експертиз залишається практично недослідженим вітчизняними науковцями. В дослідженні надано авторське визначення поняття «митна експертиза». Це комплексне науково-практичне дослідження, що має місце в процесі здійснення митного контролю товарів щодо складу, властивостей, характеристик певного товару або його складових з одержанням посадовими особами митних органів достатньої інформації про такий товар, з кінцевою метою забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки в державі та захисту державних митних інтересів України, захисту внутрішнього ринку від потрапляння неякісних товарів на нього. Надано авторський перелік ознак митної експертизи:

це комплексне науково-практичне дослідження складу, властивостей, характеристик певного товару або його складових, що має місце в процесі здійснення митного контролю товарів;

за результатами проведення митних експертиз одержують достатню інформацію про такий товар з метою його ідентифікації та верифікації;

кінцевою метою проведення митних експертиз в вузькому розумінні є захист внутрішнього ринку від потрапляння неякісних товарів на нього, а в широкому розумінні – забезпечення митної, національної, економічної та фінансової безпеки в державі та захист державних митних інтересів України.

Надано авторську класифікацію митних експертиз за їхніми об'єктами, а саме:

Митна експертиза паливно-мастильних матеріалів;

Митна експертиза газу природного;

Митна експертиза електричної енергії;

Митна експертиза енергії, одержаної з альтернативних джерел;

Митна експертиза дорогоцінного каміння, виробів з нього;

Митна експертиза картин, скульптур, гравюр (митно-мистецтвознавча експертиза);

Митна експертиза предметів старовини (наприклад, ікон, старовинних книг, тощо);

Митна експертиза товарів, що переміщуються через митний кордон в митному режимі переробки на митній території;

Митна експертиза інших товарів.

Надано авторське визначення поняттю «верифікація товару» – сукупність дій посадових осіб митних органів, що спрямовані на з'ясування відомостей про митну вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, з обов'язковою перевіркою при цьому супровідних документів на такі товари та відомостей про контрагентів зовнішньоекономічних угод, за якими здійснено ті, чи інші експортно-імпортні операції.

Вважаємо, що енергоносії – це група товарів, які переміщуються через митний кордон під повним контролем з боку держави, чи уповноважених нею на таке органів, після їхнього видобутку, повної або часткової переробки, вироблення (електроенергія), в тому числі, з використанням альтернативних джерел енергії, на відповідних спеціалізованих підприємствах, з кінцевою метою задоволення потреб споживачів в необхідних їм енергоресурсах.

За ідеальної моделі функціонування митної системи України спеціалізований орган з питань експертизи та досліджень товарів, має стати складовою Департаменту організації митного контролю та оформлення центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну митну політику.

Запропоновано розробити Проект Закону України «Про митну експертизу» з подальшим його ухваленням, з метою досягнення належного

рівня законодавчого забезпечення процесу проведення митних експертиз в Україні. в Проекті такого Закону слід закріпити визначення низки понять: «митна експертиза», «об'єкт митної експертизи», «мета проведення митної експертизи», «ідентифікація товару», «верифікація товару», «орган у сфері досліджень товарів для митних цілей», «митний експерт», визначити правовий статус органу в сфері проведення досліджень у митних цілях, основні напрямки діяльності такого органу, перелік вимог до осіб, які виявили бажання стати митними експертами, механізми взаємодії митних експертів з посадовими особами митних органів в Україні.

Також обґрунтовано необхідність започаткування єдиного підходу до розуміння правомірності залучення державних або громадських інституцій для визначення коду згідно з УКТ ЗЕД із боку центрального органу виконавчої влади України і узгодження правової позиції судів стосовно проведення експертиз із визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, яка полягає в тому, що ця компетенція є виключно прерогативою митних органів.

Виокремлено мету визначення коду товарів згідно з УКТ ЗЕД, яка полягає у митному та податковому (для цілей адміністрування ПДВ) оформленні товарів.

У результаті аналізу сучасного стану законодавства доведено, що єдиного підходу до залучення державних або громадських інституцій із метою визначення коду товарів згідно з УКТ ЗЕД з боку центрального органу виконавчої влади України бракує. Засвідчено, що суди на практиці не завжди дотримуються сформованої ними позиції щодо проведення експертиз із визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, яка полягає в тому, що ця компетенція є виключно прерогативою митних органів.

Запропоновано основні напрями вдосконалення нормативно-правового регулювання проведення експертиз із визначення кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД. При цьому:

- констатовано, що експертиза з класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, незалежно від мети визначення коду, є лише засобом з'ясування характеристик, на яких ґрунтується визначення коду товарів, і за своїм завданням не може підміняти правозастосування (прийняття рішення про визначення коду товарів за УКТ ЗЕД);

- наголошено, що визначальні характеристики товару не мають правового характеру та потребують спеціальних знань, а тому можуть бути з'ясовані за допомогою відповідної експертизи – товарознавчої, транспортно-товарознавчої;

- окреслено коло суб'єктів, які можуть провадити експертну діяльність із класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, а саме державні або громадські інституції, у тому числі державні судово-експертні установи;

- сформовано основні пріоритети подальшого наукового й законодавчого опрацювання, зокрема щодо окреслення функцій суб'єктів, які можуть здійснювати експертну діяльність із класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, визначення основних завдань експертизи з класифікації товарів за кодом УКТ ЗЕД, розроблення та впровадження відповідної методики, єдиної для усіх суб'єктів експертної діяльності.

Таким чином, належне законодавче регулювання експертної діяльності державних або громадських інституцій, у тому числі і державних судових експертних установ, з класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД дозволить створити необхідні умови для проведення кваліфікованої та об'єктивної експертизи, зокрема задовольнить експертні потреби митних і податкових органів під час виявлення правопорушень і виникнення спірних питань, а також забезпечить дотримання принципу змагальності сторін і формування надійної доказової бази у провадженнях про порушення митного та податкового законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник О. Г., Хмаренко В. С. Митна експертиза: сутність, призначення та види/ О. Г. Мельник, В. С. Хмаренко. Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.6. – С. 143.
2. Митний контроль та експертиза товарів : навч.посіб.\ Г. А. Тіхосова, О. М. Вербицький, Є .О . Калінський. Херсон, ОлдіПлюс, 2019. – С. 86.
3. Співак І. В. Митна експертиза як один з основних засобів митного контролю \ І. В. Співак Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції “Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави” – К. : НТУУ « КПП», 2016.
4. Бойко О., Тильчик В. Європейська модель здійснення нетарифного регулювання: орієнтир для України в умовах реформування митної системи.\ О. Бойко, В. Тильчик – KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2022. № 3(47) – С. 156–159.
5. Кодекс Республіки Казахстан від 26 грудня 2017 року № 123-VI «Про митне регулювання в Республіці Казахстан». URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=39082703&sub_id=4610800&pos=8544;19#pos=8544;-19.
6. Карпенко Г. Л. Експертиза в митній справі: організаційно-правовий аспект. Автореф. дис. канд. юрид. наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. \ Г. Л. Карпенко. – О.: Національний університет «Одеська юридична академія», 2007. – С. 3
7. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI (зі змінами та доповненнями) Офіційний вісник України. 2012. № 32. Ст. 1175.
8. Про затвердження Порядку взяття проб і зразків товарів, проведення досліджень (аналізу, експертизи) з метою їх митного оформлення, а також розпорядження зразками : постанова КМУ від 12.12.2002 р. № 1862. – К. : Офіційний вісник України, 2002. – 5 с.

9. Transit manual. european commission directorate-general taxation and customs union. Brussels, 19-04-2021. – P. 471.
10. Verification Protocol for Sustainable Solid Biomass for Energy Applications Commissioned by the Ministry of Economic Affairs and Climate policy January 2020. – 68 p.
11. Митні заходи захисту прав ІВ: законодавство, правозастосування, рекомендації. Юридична газета №16 (746) URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mitne-pravo/mitnizahodizahistu-prav-ivzakonodavstvopravozastosuvannyarekomendaciyi.html>.
12. Наказ Міністерства фінансів України від 02.12.2016 № 1058 «Про затвердження Порядку взаємодії структурних підрозділів та територіальних органів Державної фіскальної служби України із Спеціалізованою лабораторією з питань експертизи та досліджень ДФС під час проведення досліджень (аналізів, експертиз), Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (експертизи), форм акта про взяття проб (зразків) товарів та висновку», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2016 р. за № 1693/29823
13. Додін Е. В. Експертиза в митній справі // Митна справа. 2001. № 2. С. 3-8.
14. Про перейменування деяких територіальних органів ДФС: наказ Державної фіскальної служби України від 25.01.2017 р. № 39. URL: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-laboratoriya/diyalnist/normativna-baza/71345.html>
15. Додін Є. В. Правове регулювання статусу експерта та спеціаліста в митній справі // Митна справа. 2004. № 2. С. 3-14.
16. Борецько, Н. М., & Параниця, С. П. (2020). Забезпечення митної безпеки в діяльності митних органів. *Modern Economics*, 21, 24–29.
17. Чумак, В. (2020). Особливості діяльності митних органів щодо протидії контрабанді. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 3 (91), 320–328.

18. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України № 53/5. (1998). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#top>.
19. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України № 591. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>.
20. Костенко, А. О. (2018). Система критеріїв відбору суб'єктів господарювання для проведення документальних перевірок дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи. Митна безпека, 1 (2), 94–103.
21. Красівський, О., & Товт, В. (2021). Особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції. Аспекти публічного управління, 9 (1), 106–112.
22. Макаренко, А. В. (2019). Складники процедури прийняття попередніх рішень про класифікацію товарів згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності. Правова позиція, 1 (22), 124–130.
23. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів: затв. наказом Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України № 142/5/2092. (2003). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1074-03#Text>.
24. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: затв. наказом Міністерства юстиції України № 53/5. (1998). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z070598#top>.
25. Назарова, Г. Б., & Васильєв, М. В. (2019). Контрольовані операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності: сучасний стан оподаткування та облікового забезпечення. Центральнотураїнський вісник. Економічні науки, 3 (36), 340–360.

26. Пашко, П. В., & Костенко, А. О. (2019). Окремі аспекти митного контролю в системі економічної безпеки держави. Митна безпека, 3, 66–77.
27. Павліченко, М. В. (2015). Податкова безпека як складова економічної безпеки українських підприємств в умовах кризи. Вісник економіки транспорту і промисловості, 49, 131–135.
28. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI. (2010) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n1900>.
29. Постанова Харківського окружного адміністративного суду від 18.11.2013 № 820/9570/13-а. (2013). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/V083838>.
30. Про Довідку щодо узагальнення практики застосування адміністративними судами положень Митного кодексу України в редакції від 13 березня 2012 року: постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 2. (2017). URL: http://www.vasu.gov.ua/plenum/post_plenum/postanova_plenumu_2_13-03-2017.
31. Про порядок застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ: лист Державної фіскальної служби України № 7892/7/99-99-19-03-02-17. (2016). URL: <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi/arhiv/2016-rik/239836.html>.
32. Про внесення змін до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та інших законів України щодо детінізації розрахунків у сфері торгівлі та послуг»: Закон України № 128-IX. (2019). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/128-20?find=1&text=%D0%A3%D0%9A%D0%A2+%D0%97%D0%95%D0%94#w2_1.
33. Рубцова-Каменська, Г. А. (2019). Особливості законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Альманах права, 10, 337–340.
34. Сапожник, Д. І., & Демидчук, Л. Б. (2019). Ідентифікація та кодування окремих груп непродовольчих товарів у товарній номенклатурі

зовнішньоекономічної діяльності. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Технічні науки, 22, 113–116.

35. Щодо складання податкових накладних з ПДВ: лист Державної фіскальної служби України № 590/10/16-31-12-01-34. (2017). URL: <http://poltava.sfs.gov.ua/baner/podatkovyi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/71170.html>.

36. Шевчук, О. А., & Шевчук, О. В. (2020). Актуалізація форм митного контролю. Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування, (4), 212–221.

37. Сушкова, О. Є. (2019). Щодо окремих напрямів розвитку системи податкових та митних експертиз в Україні. Митна безпека, 3, 115–127.

38. Сушкова, О. Є., Ємець, А. В., Пунда, О. О., Єфіменко, Л. Л., Борецько, Н. М., Фесенко, О. А. ... Стенін, С. О. (2019). Перспективи розвитку системи податкових та митних експертиз в Україні: концептуальний підхід. Ірпінь: ФОП Мельник А. А. 104 с.

39. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 17.04.2014 у справі № 2а-309/12/2070. (2014). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/38692937>.

40. Ухвала Житомирського апеляційного адміністративного суду у справі від 30.06.2016 за № 806/4585/15. (2016). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/58680704>.

41. Зудінов, О. (2014). Особливості застосування експертних висновків як доказів у справах про оскарження рішень щодо класифікації товарів. Вісник, 13 (13). URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/6870>.

42. Товарознавча експертиза. URL: Товарознавча експертиза | Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (kndise.gov.ua)

43. Дзюбинський, А., Дзюбинська, О., & Шегинський, О. (2023). Митна політика в умовах воєнного стану. Товарознавчий вісник, 1(16), 98–104. <https://doi.org/10.36910/6775-2310-5283-2023-17-8>

44. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічної функції держави : монографія / Гребельник О. П., Пашко П. В., Шевчук С. В., Сушкова О. Є. та ін.; за ред. д.е.н., проф. О. П. Гребельника. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 266 с.

□

АНОТАЦІЯ
до кваліфікаційної роботи магістра

Думич О.А.

“Митна експертиза: теорія, організація, методологія”

Кваліфікаційна робота студентки II-го року навчання заочної форми на здобуття освітнього рівня магістр за спеціальністю 071 “Облік і оподаткування”. Державний університет «Житомирська політехніка». Факультет бізнесу та сфери обслуговування. Житомир, 2022.

У першому розділі **“Теоретичні засади митної експертизи”** розглянуто такі питання: митна експертиза та її види; аналіз сучасного стану чинного законодавства з питань митної експертизи. Запропоновано проект змін до чинного законодавства та авторську класифікацію експертизи в митній справі. Надано авторські визначення поняттю «верифікація товару», Надано перелік ознак митної експертизи, позицію, що ідеальну модель функціонування митної системи України забезпечить спеціалізований орган з питань експертизи та досліджень товарів.

У другому розділі **«Організаційні та методичні засади товарознавчої експертизи у митній справі»** досліджено такі питання як: порядок проведення товарознавчої експертизи: фінансові аспекти, особливості методики товарознавчої експертизи із визначенням кодів товару згідно з УКТ ЗЕД.

Третій розділ **“Митна експертиза в умовах воєнного стану”** розглянуто такі питання: особливості митної політики в умовах воєнного стану, основні напрями митної експертизи в умовах воєнного стану.

У четвертому розділі **«Залучення спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю»** розглянуто такі питання: суб’єкти митного контролю: теоретичні засади; вимоги до кваліфікації залучених спеціалістів та експертів для участі у здійсненні митного контролю.

Ключові слова: мито, митне оформлення, митна експертиза.